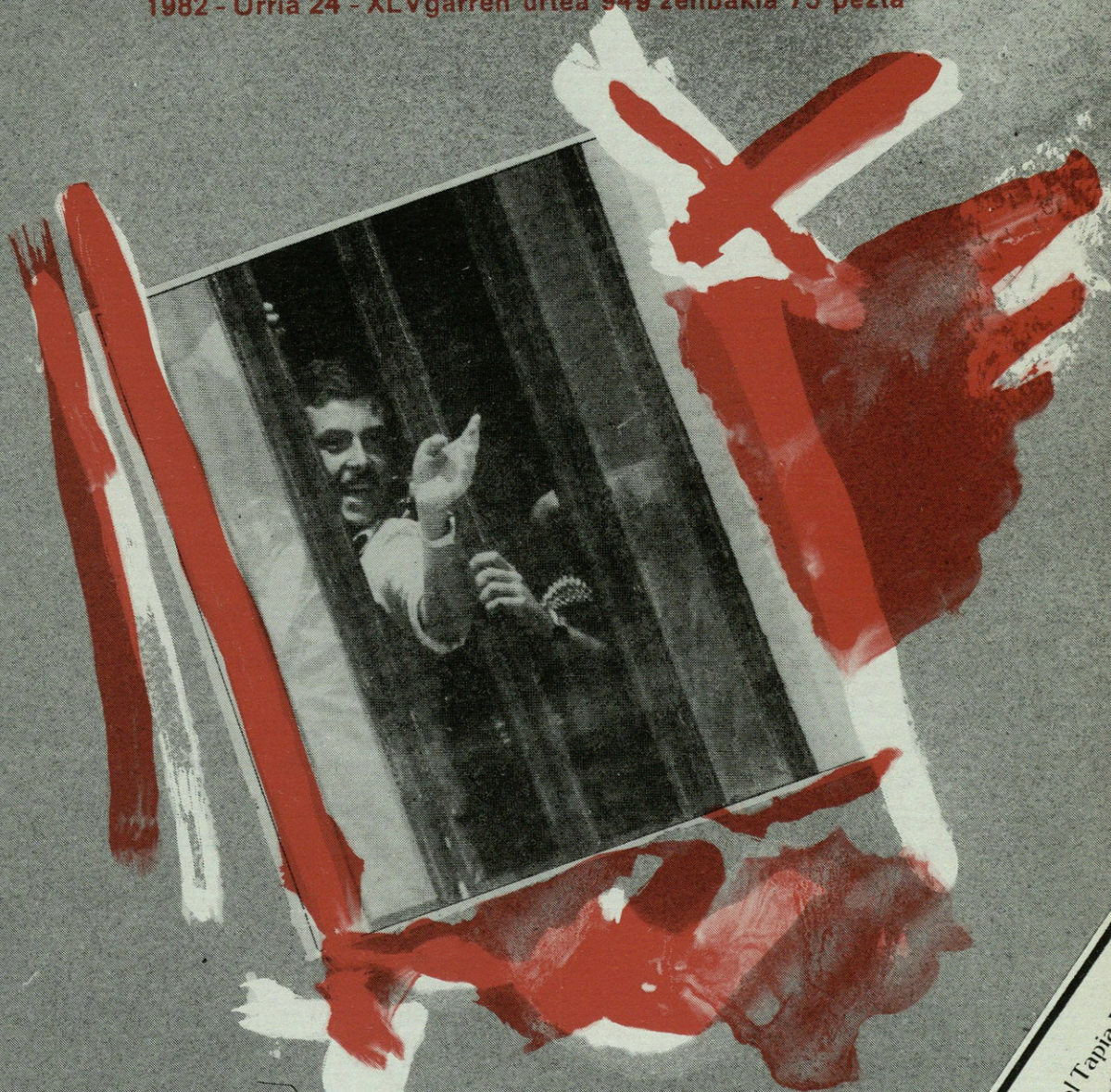

ARGIA

1982 - Urria 24 - XLVgarren urtea 949 zenbakia 75 peza

PRESOAK HILABETE GOSE-GREBAN

A. Mendizabal erotasuna
gizartean dago

Euskal Editoreak Idazleen elkarteak
minzo:

PAGATZE AI DIRA
DAZIE-ESKUBIDEAK?

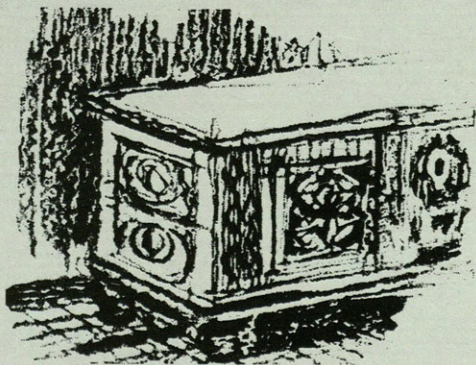
Imanol Tapia ELKAR
Jexus Zabaleta. HORDAGO
I.H. Altuna

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta eten-
gabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta or-
emenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean
egin bearreko lana.

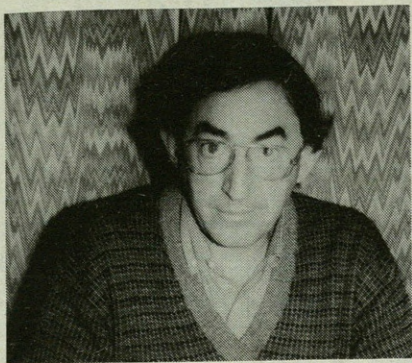
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez
ditu erabilli oi banakako laguntzan, Gipuzko-
erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako
diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera
zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza
auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bide-
bietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n,
Enparan-jauregia zar-berritu.
 - Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr.
Camino" izeneko jakintza saillak, Idazti argi-
taratzea.
 - Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon,
Dr. Camino Idaztitegia.
 - Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gi-
puzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
 - Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta
Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko
jakintza-lagundi ta
bazkun askori, lagun-
tza ta babesak.
- Jakintza sail
ontan ere
lankide zaitugu, Gipuzko-
erriari lagun egin bai diozu.

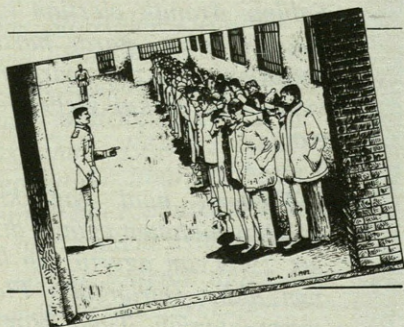
ZU ERE ONTAN LAGUNTZAILLE ZAITUGU

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

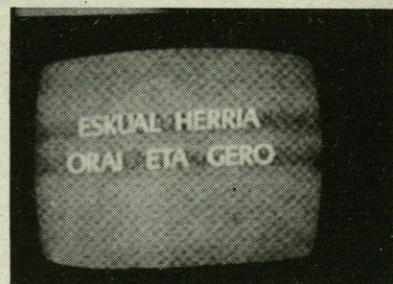
Antonio MENDIZABAL si-kiatrarekin «Agiña»-k izan duen solasaldia kausituko duzu Gizarte sailean. Erotasunaz, eskizofrenia-
ren sorreran dauden sustraiez, Euskal Herriko gaurko gizarte honen ezaugarriez,... ihardungo zaizkizu.

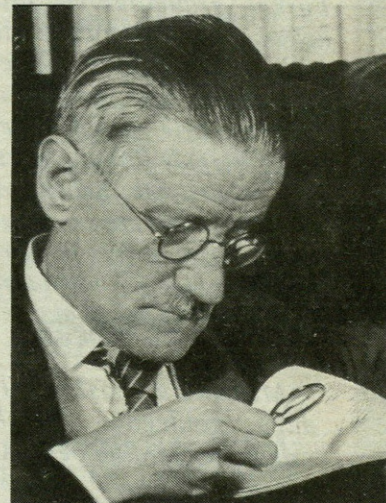
INAKI ESNAOLA, INIGO IRUN:
«GREBA POLITIKOA DA HAU ETA EZ PRESOA BERAREN ERREIBINDIKAPEENEA»

**Erdiko orrialdeak Euskadiko arazorik larrienetako eta heldur-
garrienetako bati eskaini dizkio-
gu: gaur egun gose greban dauden
presoak. Gestorekin, senideekin,
abokatuekin,... egon gara. PRE-
SOAK KALERA!**

- 2 Aste giroa
- 4 Antonio Mendizabal: zapalketaren desastreak konpondu nahiz
- 8 RFA: Partidu Berdea garaile
- 10 Herriko Plaza: Alan King
- 12 Sikulusaltsa: Udazkenearekin usoak heldu
- 16 Norena da itsasoa
- 18 Euskadiko ekologisten batzarra Nafarroan
- 20 Euskal presoak hilabete gose greban
- 24 Luma zorrozten. Luis Mari BANDRES
- 26 Euskal editoreak idazle elkarteaz: Pagatzen al dira idazle eskubideak?
- 29 Euskal Telebistako doblajeaz
- 32 Liburu kritika: Izurri berria
- 33 Literatura: James Joyce-ri begirada bat
- 36 Teatreroak: Gasteizko antzerki topaketetako berriak
- 38 Jo... adarra!
- 39 Bertsoak: J.R. Bilbao
- 40 Azkenekoa: AGIÑA

Erreportaien artean, editore euskaldunek idazle elkarteaz pen-
tsatzen dutena duzu 26. orrial-
dean eta 29.ean Euskal Telebista
izanen denak antolatua daukan
doblaje edo bikoiztaile taldeari bu-
ruzkoa.

Kultura sailean herriz, liburu
kritikaren eta antzerkiari buruz-
ko orrialdeen aldamenen, sail be-
rri bati ekiten dio ARGIAk aste
honetan: Literaturaren azterketa-
ri. Zenbaki honetan James Joyce-
rekin eman dugu hasiera.

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia kooperatiba.
Zuzendari kazetaria: Koldo San Julian.

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Pello Zubiria, Iñaki Uribe, Xalbardin, Jon, Xabier Etxaniz, Joseba Alvarez.

Idazleak: Enrike Amonarriz, Mi-
kel Antza, K. Argiñano, «Aste-
ma», Joxe Azurmendi, B. Bakai-
koa, «Beltza», R. Castellano, Car-
los Donoso, Mikel Hernandez

Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Pello Liza-
rralde, «Mendiaga», «Murumen-
di», Eneko Olasagasti, Xabier Portugal, Koldo San Julian, Jose-
ba Sarrionandia, «Trikuharri»,
«Txillardegia», Jon Urrujolegi,
«Xinaberri».

Marrazkilariak: Antton Olariaga,
Joxemi, Julio; Zut.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Artu-
ro, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki Ugartebu-
ru, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Os-
tolaza.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA, Virgen del
Carmen, z/g. Ramonenea etxea,
behea. DONOSTIA-12.

Telefona: (943) 28 33 99

GRAFICAS SEMI - Plz. Lasala, 3 - S. S.

HARPIDE SARIA

Normala	2.500 pta.
Laguntzazkoa	pta.
Estatutik	
kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 pta.

ASTE GIROA

LIBURUAK

ADOLFO AREJITA. EUSKAL JOSKERA. Zugaza argitaldaria. 327 orri. 750 pta.

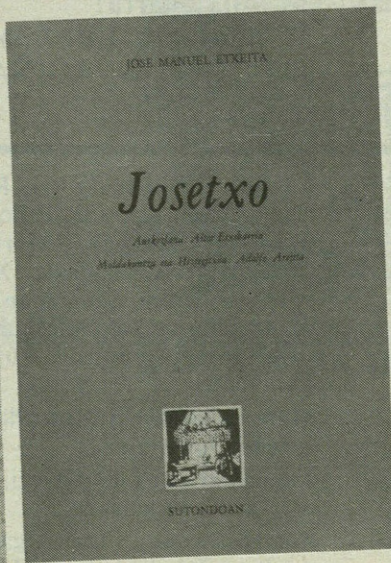
Euskal gramatikaren arloan azken honetan atera diren liburuek badute honekin beste laguntxo bat, eta bere garaian eta orain arte euskal joskerari buruz irizpide finkatu batzuren bila zebiltzanek Sebero Altuberen «erderismos» liburura jotzen bazuten ere, bada orain ere beste bide bat horretarako, liburu berri hau alegia.

Mailaketa noski betikoa dugu, galdegaia, atzizkiak, esaldi menperatuak e.a. Alkarkideketak, esaldi osogarriak, zirkunstantzialak eta beste hainbeste. Iritzi mailan ez da Altubere bezain higiezina eta finkatua, aditza zein tokitan ipini behar litzatekeen eta betiko galderei erantzuten saiatu arren, Altubek baino katasun gehixeago ematen duela dirudi. Baina denok dakigunez, gauza hauei buruzko araudirik ez dagoen bitartean, zalantzak, eztabaidak eta baita akatsak ere orain arte bezala emango dira.

Bizkaiko idazleen esaldietan oinarriturik dagoen liburu honek nolabaiteko sakontasuna badu ere, nahiz guri esaten duena askoz orri gutxiagotan labur zitekeela iruditu, harritu gaituena liburua bizkaiera ba-

tuz ere horrelako zerbaitez idatzia egotea da, izan ere, bizkaieraz idatzi arren, -h batzu (baina berari atsegin gertatzen zaizkionak bakarrik) eta batuari dagozkion arau batzu darrabiltza, eta atera zaiona estetikaren aurkakoa eta mordoilo gertatzen dela salatu behar.

Liburua ikastaro baten ondorioa denez eta euskaldunok eredutzat hartu behar genukeena denez, batuz egiteak lekarzkeen abantailak aipatzea ez da zaila, baina arazo honek hondar gehiegi astindu du dagoeneko eta guk gurea bota dugu behintzat.

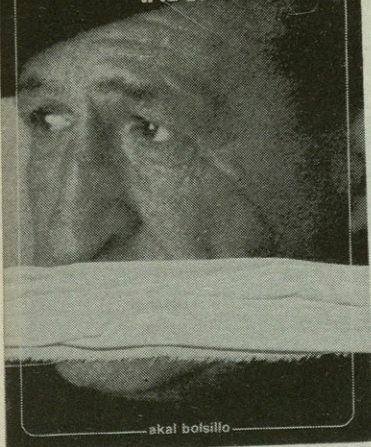
JOSE MANUEL ETXEITA. JOSETXO. Sutondoan sorta. 900 pts. 344 orri.

Zorionez, aspaldi agortutako eleberri bat kaleratu dute orain Bizkaiko Sutondoan sortakoek. Eta aurrerantzean ere agortutako Bizkaiko eleberri zaharrak plazaretzeko asmotan dira. Honek gerra aurreko eleberrigintza hobeto ezagutu eta ulertzen lagunduko digu noski, garaiko gizarte giroa, Sabino Aranek elertian izandako eragina, garai hartako errealismoak zer garrantzia izan zuen euskal eleberrietan e.a.

Eleberri honi gagozkiola, hainbat aipamen egingo dizuegu. 1909.ean agertu zen lehen aldiz Durangoko Elosua inprimategian. Gaia biografikoa da, mutiko baten bizitza kontatzen zaigu, agian kontatzen luzeegia eta aspergarri samarra egiten bada ere, garaiko errealismoan kokatua dagoela ezin ahaztu. Aria noski klasiko antzean eramana eta kontu teknika mailan interes berezirik gabe, baina gaiak bere xarri ma izan dezakepertsonaia eta hauen gertaeren arabera: biser-i giroa nabarmentzen bada ere, tokiak aldatzen direnez Hego Ameriketa eta horelakoak agertzen dira.

Bizkaieraz ezer gutxi irakurri duenari ez zaio zaila egingo, ez bait da inola ere ez zaio eta ez garbizalea ibilitako hitz-kuntza, izan litekeen eragotpen bakarra dirua, 900 pezeta ko bilduma eskuratzea ez bada hain erraza.

**IBON SARASOLA
HISTORIA SOCIAL
DE LA LITERATURA
VASCA**

akal bolsillo

IBON SARASOLA. HISTORIA SOCIAL DE LA LITERATURA VASCA. Akal bolsillo. 250 pta. 183 orr.

Ibon Sarasolak euskaraz egin zuen liburu honen erdal itzulpenaren bigarren argitarapena dugu Madrilgo Akal-ek ateratako hau. Erdaraz bada ere, agortutako liburuak beste kaleratze bat ezagutzeak bere garrantzia duela uste dugu.

Askok ezagutu duten liburu honek ez du aurkezpen handi baten beharrik, baina inoiz eskutartean eduki ez duen horri ez dio bat ere kalte egingo bi gauzatxo esateak.

Liburuak lau zati ditu: hiru lehenengotan garaika egindako sailkapenak doaz, eta azkenean idazle eta idazlanen kritika motz batzu datoz. Garaika egindako sailkapena hau duzue: (41545-1901), (1901-1964), (1964-1971).

Liburuaren leloa euskal elertiak Euskadik izandako gizarte mota ezberdinekin gorde-tako harremanetan datza, eta alde horretatik bere balioa ezin zalantzan jarri, gizarte eta elerti arteko loturakloturak argi garbi agertzen dira. Norbaitek esan duen bezala liburu honen gauzarik positiboena ez litza-teke Sarasolak garazo batzuren konpontzea lortu duela, arazo

horiek berak planteatu eta salatu egin dituela baizik, halere guk azken hitza irakurlearen eskutan utzi nahi genuke.

HIRU LAGUNAK. HELME HEINE. Benjamin bilduma. 190 pta. 32 orri.

Etengabeko umeentzako ipui-nen kaleratzea beriro lotu zaio bideari delako Benjamin bilduma honekin, eta honez gero hiru dira bilduma honetan euskarara itzuliak.

Eta hirutan gure gehien gustatu zaiguna Helme Heineren «hiru lagunak» hau izan da. Patxi oilarra, Jon sagua, eta Benito zerria goiz jaikitzen dira egun batean ibilaldi luze bat egiteko. Ekiten diote ba bideari eta berebiziko abenturetan ibili ondoren, gerizazko sabelkada bat egitea erabaki dute. Bada besterik ipuinean baina orain pertsonaiei buruz zer edo zer.

Hauek oso atseginak gertatu zaizkigu, bere laguntasuna eta elkarrekin laguntzeko ohitura berezia nolabait. Txirrin-dako pedal batean zerria eta bestean sagua eta manillarean oilar bat gidari ikusteak zer amets sor lezake umeengan! Hiru lagun hauekin arratsaldea igarotzeko aukerarik ez galdu.

ALDIZKARIAK

GANBOA, 1. zenbakia, 1982ko Urria.

Lehen «Txoisa Elkar-tea» izenez argitaratzen zen aldizkari hau eta oraingoan zenbait arrazoin direla bide itxura aldatuta datorkigu. Halere, bere egileak dire ullibarritar zintzoek diote-nez, aurrekoaren asmo be-rean segitzen dute, hau da, Arabako herrialde horretarako kultur aldizkari bat osatzea. Eta aurreko ibile-retan lortutako erantzuna eta arrakasta ikusita ez omen doa gaizki asuntza. Guk ere arrakasta hori bi-dezkotzat jotzen dugu eta hala adierazi nahi diegu ar-duradunei nahiz gainerako kristo guztiari.

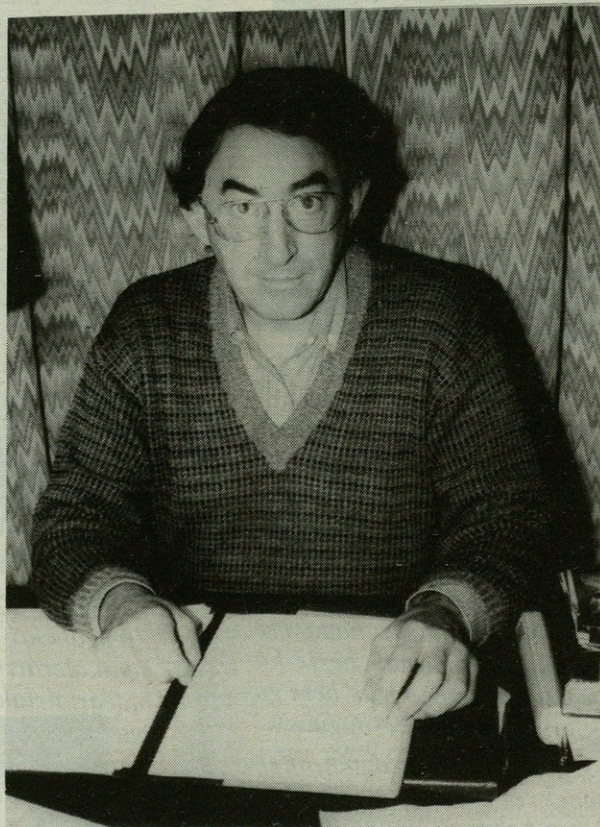
LEHIAKETAK

**«DONOSTIA HIRIA»
V IPUIN LEHIAKETA**

aurten ere egingo da eta beti bezala ipuinek 12 orrialde izango dituzte gehienez, euskaraz nahiz erderaz idatzita bidali dai-tezkeelarik. Lau kopia di-tuela postaz igorri beharko dira ipuinok helbide hone-tara: «Donostia Hiria» Ipuin Lehiaketa, Kultur eta Turismo Ekintzetxea, Reina Regente z/g DO-NOSTIA. Sariok hauek izango dira: 1.- 150.000 pta., eta urrezko medaila; 2.- 75.000 pta. eta zila-rrezko medaila; eta 3.- 50.000 pta. eta zilarrezko medaila. Abenduaren lean bukatzen da epea eta epaia San Sebastian bezperetan emango da aditzera.

Antonio Mendizabal Sikiatrarekin

ZAPALKETAREN DESASTREAK KONPONDU NAHIZ

Sikiatraren bila joan eta gizona aurkitu dugu. Arazoz betetako gizona. Bizitzeaz batera bizitza ulertu nahi duen gizona.

Irratiz entzuna genuen, drogaz eta sikiatriaz-eta hitz egiten, eta arlo horretaz zenbait galdera egitea, zenbait argitasun eskatzea, interesatzen zitzaigun. Hasi gara eta... irakurleak ikusiko du non bukatu dugun. Gure buruetako arazoez zirkunstantzia pertsonaletan haina inguruko munduan bait dituzte sustraiak. Horretan du korapiloak bere zailtasuna Gizaki konkretuaren historiaren batera bera inguratzeko duen gizartearen ezaugarri eta historia aztertzea behar.

Antonio Mendizabalek definizioak mantxo ematen ditu, eta adibideak azkar kontatzen. Abotsa altxatuz, ia oihuka, besoak mugituz.... «Ongi ulertu al didazu?» galdetuko dizu. Bizitzaren bere esperientzia da. Korapilotsu bezain apasionagarria. «Gizonak badu ingururatzeko premia» Xabier Leteren hitzetan.

ARGIA.- Aizu, baina erotasuna gaitz bezala esistitzen al da?

A. MENDIZABAL.- Dударik gabe. Erotasuna zer den? Errealitatearen erabateko abstrakzioa, perzeptio munduaren erabateko faltaketaz. Eta honek gizakia errealitatearen

ulerketa zeharo subjektibo eta indibidualista batera eramaten du. Zerbait esan al dizut?

Erotasun mota asko aurkituko dituzu, arazo izugarri ezberdinak baina guztien azpian esan dizudan hori dago.

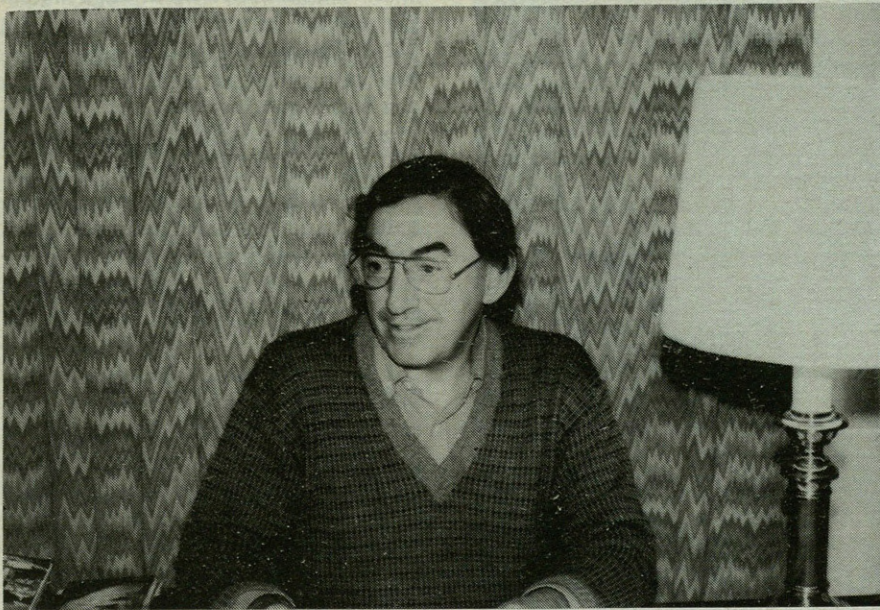
A.- Gaitz bat dela garbi al dago ordea?

A.M.- Noski! Gure arteko elkar bizitza normala aldatzen du eta. Pulmonia batek bezala. Ezin zara kalerara irten eta gizartearen era normal batean bizi.

A.- Eman diguzun definizio horren azpian dagoen pertsona batekin zer egin?

A.M.- Bi ikuspegia heldu behar zaio errot baten arazoari. Batetik errealitatearen faltasak eragin dioten kausak aurkitu, nolabait esateko kausa horiek «Urtu» edo suntsitzen eta denominadore komunean sartzen laguntzeko. Eta bestetik, horretara lagunduko dion medikamentu bat.

Baina errot egotea gaitz bat dela ez ezazu dugarik egin. Pertsona batek kalean edozein bazterretan «ese es» entzuten badu, baina benetan entzun,

errealitatean hori horrela ez denean, zer da?

A.- Zuk diozunez, beraz, medikamenduak ere erabili behar dira.

A.M.- Beste alderdiaren osagarri. Emakume batek beti ahots batzuk entzuten ditu. Nola sinets eraziko diozu hori horrela ez dela berak entzuten baditu? Botika bat eman eta ez ditu entzuten ordea. Horra hor adibide bat: «ikusten al duzu nola botika hartzen duzunean ahots horiek entzuten ez dituzun eta hori gabe bai? Zure barruan daude beraz».

«Zaila delako esaten da erotasuna konstituzionala dela, eta soluziobiderik ez duela».

Dena dela, orain dela gutxi arte, sikiatriaren munduan zebiltzan gehienek ez zuten uste eskizofrenia edo erotasunak kausa sikikoak zituenik; arrazoiak horrela definitutako pertsonalitate edo nortasunean aurkitzen zituzten, konstituzionala zen beren ustetan. Horregatik, erabiltzen zuten tratamendua botikazkoa beste-rik ez zen.

Gaur egun sikiatria hori, ofiziala dena, kritikatzeko hasia dago eta piskanaka lehen esan dizudan kontzeptu bikoitz hartara goaz. Baina zer gertatzen da? Zaila dela erokien eskema horietan lan egitea. Eta zaila delako

pentsatzen da erotasuna konstituzionala dela, eta soluziobiderik ez duela.

A. Sikiatria ofizialak lehengo bi-deetatik jarraitzen al du oraindik, konstituzionalismotik?

A.M.- Ziur. Hala ere krisi sakon batean sartua dago, eta begira nola sortu diren talde berri batzuk, Lopez Ibor eta jende horiek eragin duten «Renovación Psiquiátrica» eta hola-koak. Zuk esanen didazu horiek ze aurrerapen ekarri nahiko duten.

Baina sikiatra asko mugitu eta mugitzen dira konstituzionalismoaren bidetik, eta izen haundiko jendea. Martín Santos-ek, zuen ospe haundi harekin, eskizofrenia konstituzionala zeneko pentsakerakoa zen; eta Gipuzkoan eskizofreniaren azterketaren aurrerapenerako oztopo haundi bat izan zen. Eta «electroshock» bezalako metodo tradizionalak erabiltzen jarraitzea posibilizatu zuen.

A.- Horiek horrela, ze berrikuntza ekarri du Antisikiatriak?

A.M.- Antisikiatria lehen esan dizudan kontzeptu bikoitz hura da. Hasierako jatorrira, purutasun hartara itzultzea. Hori zen Freud-ek nahi zuena. Gaitzaren erroak bilatu eta suntsieraztea. Gero, zailtasunaren aurrean esan zen ezinezkoa zela. Antisikiatria, sikiatria ofizialaren aurka doalako da; baina bera da benetako sikiatria.

A.- Zer da sikoanalisten mundu hori? Oraindik ere gure artean askok pelikula amerikanoetatik, ezagutzen duen hori.

A.M.- Ez da gauza bera. Sikiatriak kasu grabeak tratatzen ditu; sendatzen ez badira sanatorioan bukatuko duten kasuak. Beste gauza da sikoanalisi burges hori, sikoanalista ortodoxoengana doan jendearena.

Tipologia eta mekanismo sikoge-noak ongi ezagutzen ez zituelako ekin zion Freud-ek sikoanalisiari; ikerketa lan bat zen beraz. Orain, esperientzia haundi bat dugunean, arazoak puntualki ikus ditzakegu eta beren soluziobidea sikoanalisi erabateko bat planteiatu beharrik gabe bideratu. Neuk ere jarri dut sikoanalisi praktikan. Eseri gaiso baten aurrean eta «nondik hasiko naiz orain?», ea nondik ateratzen zaizun, arazoen harria handik eta hemendik nondik aurkituko. Orain aldiz, unibertsitateko irakasle banintz, gauzak arazo bloketan planteiatuko nituzke: honek gehienetan beste hau erakartzen du etabar. Eta ez axaleko xehetasunetan geratu. Azkarrago bukatzen da.

«Martín Santos, zuen ospe haundi harekin, eskizofrenia konstituzionala zeneko pentsakerakoa zen».

Freudek hasieran gutxi zekienez gero, erabili zuen sikoanalisi jarrera ia erabat pasiboa zen. Ordutik hona esperientzia luzea dugu, eta sikoanalistak arazoari heltzen jakin behar du eta zirujano baten antzekoa izan: badaki justu nora doan, eta ez da «al buen tuntún» ibiltzen.

A.- Ez al zara aita bezala-edo sentitzen, edo apaiz?

A.M.- Apaiz ez. Elkarrizketa eta gora behera konfidentzialen komunikapena dagoelako apaiza eta sikiatra nahas daitezke. Baian orduan konfidentziak hartzen dituzten guztiak apaiz izanen lirateke: baita abokatu eta komertzio gizonak ere. Ez da konfidentzia lanbidea definitzen duena zein erantzun mota ematen zaion baizik. Apaiza eta sikiatra bi muturretako poloak dira, antipodetan daude. Morala errepresiboa izan da, eta apaiza da moralaren ordezkari. Bera da neurri haundi batean gaitzaren kausa, indibidualki jeneralizatu gabe.

Sikiatraren lana askatzailearena da. Hau ere ez jeneralean hartuta, baina bai printzipioz. Sikiatra izan daiteke lerdo bat. Baina bere printzipioa askapena da.

A.- Hortik zehar esan eta idatzi ohi da erotasuna iraultzaile dela. Zeuk ere entzungo zenuen.

A.M.- Erotasuna ez da inolaz ere iraultzaile. Errepresioaren ondorioz gizakia suntsitu eta ezabatzea da, aislatzearen eta alferrik galtzearen bidez. Eta horren aurrean jarrera iraultzaile bat hartu behar da.

Gauzak aldatu behar direla pentsatzen duen batek eta gauzak bere horretan ongi daudela pentsatzen duen besteak, ezin dute berdin sendatu. Azkeneko honek oraingo sikiatria ofizialetik joko du. Errealitatea, aldatu nahiz, zatikatzen eta aztertzen duena, hori da benetakoa, antisikiatra. Bestea sasi-sikiatra da.

Jakina, horiek irizpide orokorrak dira, baina frankismoaren garaian

adibidez argi eta garbi konkretatu ziren: Madrildik sikiatria ofizialaren jaun eta jabe zirenak sistemaren mantentzaile sutsuak ziran. Ez zen lan erreza izango horiek sikiatra, askatzaile, izatea. Nor ez da gogoratzen Lopez Ibor eta Vallejo Nájera bezalako jendeaz? Neroni ere hoiren ikasle izana naiz. Ezinezkoa zen horiekin ezer pulamentuzkorik ikastea.

A.- Jende horrek «electroshoc» delakoa asko erabiltzeko joera duela esan duzu lehen. Oraindik ere erabilia al da?

A.M.- Ez orain dela urte batzuk sarri, baina bai. Nik ez dut onartzen. Elkarriketaren posibilitateak ixten ditu, eta lehentxoago aipatu dugun kriterio kosntituzionalista horren menpe dagoelako. Sekula ez nintzen ausartuko electroshoc bat eskenan jartzera. Baina izen hori, «Electroshoc», duen filmean agertzen da sistema hori zer den, benetan eta oso ongi.

A.- Euskaldunok ba al dugu sikologia aldetik berezitasunik? Esan nahi dut ea fenomenoren bat bestetan baino maizago gertatzen den, edo ohizkoa den baino gutxiago edo...

A.M.- Giza talde bakoitzak badi-tu bere ezaugarriak, begien bistakoa da. Eskizofrenia heziketaren ondorio baldin bada, eta baita neurosisak ere, ezin ukatuko dugu heziketa horretan (funtsean familian ematen delarik) giza inguruaren eragin sendoak di-tuela.

Euskal Herrian ari dira ematen politika arloan ezaugarri zehatz batzuk eta horiek bi muturretan dauden bi jarreratan hartzen dute gorputza, polarizatzen dira: kanpo alderako agresibitate ikaragarri bat, heriotze, biolentoak, eta beste muturrean norberaren buruaren aurkako agresibitate ikaragarria, droga. Beste bat hiltzen dut ala neure burua hiltzen dut.

Eta tartean, bipolarizaketa hau esplikatzen duten gaurko konfliktibitate eta historiako sustraiak. Guzti honetaz liburu bat idazten ari naiz, egoera honi esplikazio bat ematen saiatuko den liburu bat.

«Erotasuna ez da inolaz ere iraultzaile. Errepresioaren ondorioz gizakia suntsitu eta ezabatzea da.»

A.- Egoera honen atzean dauden gauza horiek eta... esplika zaitez.

J.M.- Joan den zubi edo puente horretan bidaia bat eginga dut garai batean Vasconia edo Gaskoinia ize-nez ezagutu zen dukerriko lurraldeetatik. Guk bizi dugun gizartearen oinarrian egon den zibilizazio zabal baten ezaugarri eta aztarnak ezagutu nahiz. Begira zertara joan nintzen. «Kataroen» aztarnen atzetik. Ba al dakizu zen diren «Kataroak»? Ba al zenekien euskaldunok, aragoitarrek, gaskoinak,... eskomulgatuak gaude-la?

Aspalditik konturatua negoen Euskal Herriaren historiaren nekienaren arauera hemen gertatzen dena ez zela ezer ulertzen. Eta hau ez zen lojiko. «Nahikoa den kausa» edo «causa suficiente» delako argumentuz pentsatza ohitua nengoen heziketaz; eta aktualitateak beste edozein fenome-

nok bezala bere esplikazioa behar zuen.

A.- Balio al dizu hartu duzun lan horrek?

A.M.- Esan dizudan bezala, aktualitatearen trajediaren aurrean ekin nion, baina goseak bezala, Euskal Herriko Historia aztertzeari. Honela, Vasconia zahar harekin egin nuen topo, eta beste gauzen artean XIII mendeko bere kondaira ikaragarriarekin. Hori ulertu gabe gaurkoak ez zuen zentzurik.

Garai hartan sortu zuten Inkisizioa Garonako Tolosan (horrela da, eta ez Toulouse), «herejía albigense», «gnosticismo» eta «catarismo» izenak hartu zituen herri mugimendu bat masakratzeko. Ez zen herejía bat, zibilizazio berri baten planteiaketa baino, garai hartako ustelkeri haren erditik alde egin ahal izateko.

Inkisizioak sumatu zuen eta zabaldu herejeak garbitzeko sistema berria: sutan erretzea, Tolosan estrainatu zena. (Hain aktualitate dramatiko duen «bañera» ordurako erabiltzen zen). Inkisizioa egon zen Dominikoen sorreran. Nafarroak dar-dar egin zuen. Vasconia osoa eskomunitatu geratu zen Letrango II Kontzilioan. Erreketatik ihes egindakoei fundatu zen Donostia, eta San Telmo izan zen dominikoen egoitza. Agoteak berak albijense haien artetik bizirik geratu zirenen ondorengoak ziren.

A.- Garai hartan berezi apartatu ziren gipuzkoar eta bizkaitarrak Nafarroagandik.

A.M.- Letrango III. Kontzilioak Vasconia kristautzeko gurutzada baterako deia zabaldu zuen. Hori dago Gipuzkoa, Bizkaia eta Araba Nafarroagandik bereiztearen oinarrian. Eta ez du hori inork esaten. Ez zazula pentsa ordea «paja mental» batzuk direnik.

Begira ezazu liburu hau. «Dentzinger». Teologia pittin bat dakienak, ni ere pasa nintzen hortik, badaki hau dela Elizaren dogmen bilduma nagusi eta eztabaiaezina. Medikuntzako «Vedemecum» bat bezala, baina dogmaz betea. Horrek fedeaz dioena ez da eztabaigarri. Hemen daukazu, nota honetan (latinetik itzulita): «...Brabantiar Nafar, Vascoi, Aragoitar eta abarren kontrako gurutzada bat eragiten du», Letrango Kontzilioaz ari da, 1179an ospatu zenaz.

A.- Zu ordea sikiatra zara. Nolaz heldu zara holako xehetasunetara?

A.M.- Historiari begirada bat bota behar niola erabaki nuenean, Euskal Herriko Historiari buruzko liburu bat erosi nuen, liburudenda batean, liburu normal bat, Claveriarena. Hasi naiz kristautzeari buruzko kapituluarekin... ebanjelizaketaren urtea... Rodney Gallop historiagile ingelesak XI mendean kokatzen duela erabateko kristaupenaren garaia eta Letrango III. Kontzilioaz eta han erabakitzen den euskaldunen eskomunitaria aipatzen. Nor zen Nafarroako errege garai hartan? Santxo Jakintua. Eskomunitaria zegoen beraz.

«Garonako Tolosan sortu zuten Inkisizioa, eta herejeak erretzeko sistema ere han estrainatu zuten».

Liburuetan ez da horretaz hitz egin. Baina euskaldunok hil eta lurperatu gabe piztzen janari izatera destitatuak geunden!

Guzti hori da «puritanismo o extremismo vasco» deitzen zaion fenomeno horren oinarri edo abiapuntua. Hortik abiatzen da Vasconia osoak agertzen duen zenbait berezitasun.

Mahaitik altxa eta liburuak ekartzen dizkigu. Fotokopiak. Argazkiak.

«Euskal Herriko trajediaren aktualitatearen aurrean ekin nion, goseak bezala, gure Historia aztertzeari».

Historian murgildua dabil Antonio Mendizabal. Eta liburuaren prestaketan. Idatzi dituen folioetako batzuk ere irakurri dizkigu. «Izan ere kuriositatez hasten zara eta gero gauzak aurkitzen dituzu. Donostiako erreketarena adibidez. Mundu guztiak daki ingelesek erre zutela. Baina inork ez du esan Castaños jeneral espainolaren aginduz izan zela. Agirietan garbi aski dago! Hilabete aurretik zebiltzan zurrumurruak, astebete lehenago Wallingtonekin Tolosan izan zuen elkarriketa,... Ehun urte beranduago antzeko gauza ez al zen gertatu Gernikarekin?».

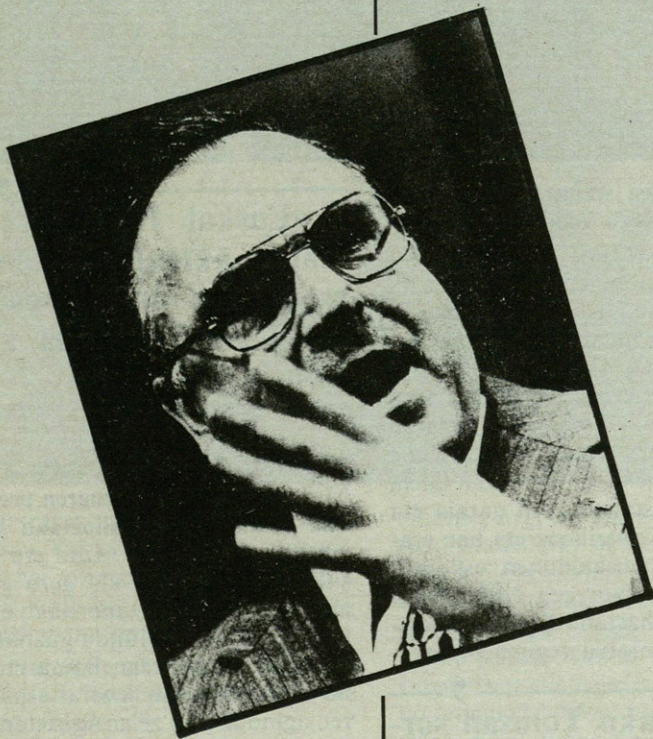
Euskal Herriaren gaur egungo krisia eslika dezakeen haria askatu nahian dabil. Apasionaturik.

Eta bitartean, sikiatra. Kontsulta, hitzaldiak, irratiko saioak. Sekula lanik falta ez den arlo horretan lanean.

«Zibilizazio osoa dago krisian. Dena dator gainbehera eta zerbait berrik sortu beharko du».

AGIÑA

R.F.A.: Berdeak garaile

Errepublikalemaniarraren hiriburu gisa daraman historia laburrean, Bonn-ek ezagutu ditu seguru aski egun eroenak. Bi asteotan zehar mundu politikoan mugitzen diren pertsonaiek, egin eta desegin dituzte ministrogaien zerrendak, garaipena kantatu, jantziak urratu etab. Eta ostiralez azkenik, Bundestag-en, kristau-demokratez, kristau-sozialez eta liberelez osaturiko eskuinak gehiengo zuelarik: **HELMUT KOHL** izendatu zuten kantzeleri berria, Helmut Schmidt sozial-demokrataren ordeez.

F.D.P. (Partidu Liberal Alemaniarr) urte askotan sozial-demokratekin loturik egon ondoren, ustekabearekin bere adiskideak saldu dituzte eta kontserbadoreekin bat egin dira.

Schmidt jaunak, bere aliatuen marniobrak somatu zituenean, Lambsdorff, ekonomiaren ministroaren dimisioa eskatu zuen. Baina orduan ministro liberal guztiak bat eginda, beren karguak utzi zituzten. Koalizioa apurturik zegoen.

Hautesleek, beren modura, berehala gastiगतुको दूते त्राइजिओ: Hesse herrialdeko hauteskundeetan, azken igandean, liberalak triskaturik paratu ziren. Eta sozial-demokraziak taxutze arrot bat egin ondoren ez du, Schmitz-i Bonn-eko Parlamentuan gehiengo emateko beste lortzen. Itxaron beharko du gutienez hurrengo hauteskundeak arte. Hauek datarren urteko martxoan izango direlarik seguru.

Liberalen suizidio honek, bidea zabaldu dio moeta politiko berri bati. Nahiz eta zenbait Land-etako Parlamentuetan parte hartzen egon. Oraino Bonn-en ezezaguna izan da: diputatu «berdeak».

Irailaren 26, igandea, Hesse-ko (Frankfort-eko lurraldea) hauteskundeetan, boto ororen ehuneko zortzia eta bederatzi eskainu lortu zituzten.

Hasieran Schmidt-ek eskuak igurtzi zituen zera pentsatuz: «Libberalek traizioa pagatu dute, demokraziak badiu birtute ordeztetazina». Baina laister arazo latz bat konpondu beharrean egongo da. Nola konpondu berdeekin, hauek indar estatal bat bihurtu direnetik?

Jakina denez, Schmidt-en partidua oso zatiturik geratu da. Batzuk, sozialisten artean bezero klasikoak direnen artean, langileak eta sindikatuak, nahi dituzte botoak bildu. Beste batzuk, aldiz, Willy Brandt-ekin, nahiago dute S.P.D., gizarte alemaniarren arlo berrietarantz bideratzea, plataforma berri bat eratu, eta honetan sensibilitate guztiak onartu: ekologistak, alternatibak, feministak, pakezaleak eta zabalago jokatzu: Berdeak.

Baina zer dira zehazki berdeak? Zaila da erantzutea. Soziologo baten ustez: «Leku guztietan daude baina definiezinak dira». Bremen'go parlamentuan, Bade-Wurtemberg-eko asanblada parlamentarioetan, Behe-Sajonian, Mendebaldeko Berlin-en, Hanburgo-n, eta orain indartsu ezarri dira Hesse-u ere. Estatu mailan, hauen boterea ehuneko zortzi edo hamarrean suposatzen da.

Beren artean aurki ditzakegu erabat nahasturik marxista eta leninista teorikoa, Naturaren adiskide «apolitikoak», sozialista «humanistak», eta azkenik «marginatuak» ere. Azken hauek horrela deitzen dira beren asmo bakarra gizarte industrialala izorratzea baita. Ba daude barnean gizarte honen aurka biolentzia erabiltzearen alde daudenak eta bai eta ere kontrakoak, joko politiko klasikoan irtenbide bakarra ikusten baitute.

Petra Kelly, mugimenduaren buru batek zera dio: «Ez dugu parte hartuko ez Bonn-en, ez inon, gobernu batetan.» Baina Stuttgart-ekoek ez dute ukatzen: «kolaborazio konstruktibo bat beste indarrekin, baldintza onegarriak badaude.»

Denak biltzen dituen arrazoiak hau da: gizarte industrialaren gehiegizko edo «passaden» kontra egin nahia. Ohianen gutitzea, porlanaren probetxurako egiten denean, han altxatzen dituzte iraultzaren ikurrak.

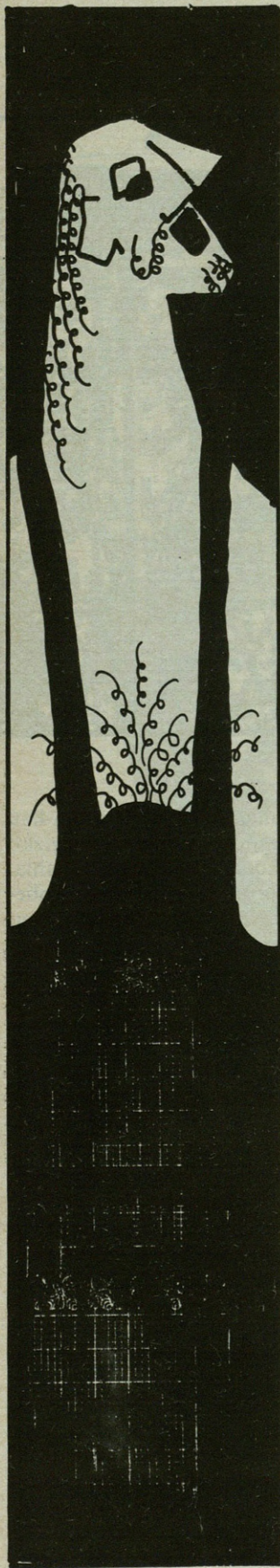
Bere ekonomia krisian dagoen une honetan, gizarte alemanak arazo hau konpondu beharko du. Nola integratu indar protestari hau. Berdeen ideiek arrakasta eta atxekidura handia izan dituzte generazio berrietan. Nola egin margina ez daitezen?

Helmut Schmidten ustez «demokraziarako galduta daude.» Eta Helmut Kohl, kantzelari barriak, hala mespretxatzen ditu: «apurtzeaz baino pentsatzen ez duten horiek, eta gure balore ororen kontra altxatzen diren horiek.»

«Ekaitzen garaia heldu zaigu.» titulatzeko du egunkari aleman batek, gehiengo berriaren gizon eta emakumeak, egoerak esijitzen duen mailan ez daudela, pentsatzen dutenen eritziak adieraziz.

Dena den, denborak emango digu erantzuna.

Antton AZKARGORTA

Duela sei urte edo, bost egun iragan nituen Galesen! Londrestik Aberystwyth izeneko herrirako tren hartu nuen, pentsatzen bait nuen, horrelako izen bat ahoskatu ahal izateko hangoek galesez jakin beharko zutela nahitaez.

Aberystwytha heldurik, lehen aurkitutako ostatuan bertan sartu nintzen. Erdi hutsik zegoen, eta izugarri merke, orduan ez bait geunden turista garaian. Ostalaria berrogeitapiko urteko emakume gales mardo eta berritsu bat zen. Ostatuan zen beste arrotz bakarra kanadiar andre dibortziatu bat zen.

Pentsioa **bed and breakfast** esaten direnetakoa zelarrik, goizero elkarrekin hartzen genuen gosaria jantoki apal baina txukun batean. Arrotzainak, beti mintzo, platera etengabe betetzen zigun. Probeta gintezela, esaten zuen, zorroa betetzeko; horrela, bazkaltzeko orduan ogibitarteko bat aski, eta ez genuela dirua alferrik gastatu beharrik izanen. Eta horrenbestez, jan egin behar: hirugiharre gehiago ekarri, te gehiago bota, beste arraultze edo saltxitxa pare bat, gero tostada batzuek, tea berriro... Hura emakumea!

Gosaldu bitartean, galde egiten zigun aurreko egunean zer egin izan ote genuen, eta egun hartarako zer asmo ote geneukan. Bere sugerentziak ere bazituen: hau ikusi behar; hala ere eguraldi honekin horra joatea hobe; baina hura egiteak merezi ere bai.

Arratsalde batez, eguraldi ona zegoela, hark berak gainekoa jantzi eta eraman gintuen paseatzera. Eta bai

paseo ederra, berde-berde artean, aldapa gora eta aldapa behera. Etxera itzultakoan, tea eta gailetak. Hartan ari ginela, lagun bat edo auzoko bat azaldu zen. Aukera izan genuen, orduan bi gales berriketan entzuteko. Galesez, jakina.

Adi-adi jarri nintzen, hots eta keinu bakoitza harrrapatzeko, nahiz fitsik ez ulertu. Ostalariak, nere arretaz konturaturik, galde egin zidan ea galesez nekien edo ikasten ari ote nintzen. Ezetz, zoritxarrez, esan behar izan nuen. Apurtxo bat bakarrik bait nekien, ikasi gura baina. Jaraitu zuten berbetan galesez lehen bezala.

Galesak elkarrizketan hastean, nabaritzen da beren mintzairaz benetan gozatzen direla. Ez da alferrik esaten galesentzat solasa jostaketa bat, arte bat, gozamen bat dela. Kantatzen dutenean bezala. Nik uste

dut egia izanen dela. Esaten dutena ulertu gabe ere somatzen da hori.

* * *

«Gales mintzaira edo hizkuntza darabilen inork ez du edukiko inolako ofiziarik edo feudorik, ez Inghlaterra-ko ez Galesko ez Erregeren mendean dauden beste Erresumetan, ez eta haietaz gozatuko, eta bere ofizioa edo feudoa galduko du, ingles mintzaira edo hizkuntza jakin eta erabili ezik».

Hitz hauek 1536 urtekoak dira. Horiekin hasten da gales hizkuntzaren bazterpen ofiziala; ordudanik, galesa hizkuntza zigortu bat izan da. Euskaldunek badakite hori zer den. Oraintsu arte, adibidez, galesez egitea zigortzen zen eskoletan.

Esandako urtean, Bataunaren Dekretua egin zen. Gales eta Inghlaterra estatu

EUSKARA

ALAN KING

bakarrean bildu zituen legea izan zen hori; Erresuma Batuen hastapena, hain zuzen. Horren egilea Ingalaterrako Henry VIII izan zen, hainbeste emazte izan zituen bera.

Baina harrigarriena hau xe da: Henry VIII galesa zela! Berrogeitahamar urte lehenago, honen aita, Henry VII, Galesetik bertatik sortua izan bait zen, trono ingelesean Tudor izeneko dinastia fundatzeko, bi erresumak bide batez elkartuz. Eta semeak ez zuen dekretu hura atera bere aitaren lurrerako «bereziko zaletasuna, maitasuna eta estimua» sentitzen zuela baieztu gabe. Hori bai erakusteko modua, honen ohiturak eta hizkuntza zeharo zapalduz!

* * *

Hemen dabilen topiko

batek dioenez, euskaldunak «mendu onegikoak» izaten dira erdaldunekiko. Hamar euskaldunen artera erdal dun bat sartzerakoan beste hamarrak harengatik erdaraz hasi ohi bait dira.

Hala eta guztiz, ez dut behin ere galesak mendu txarrekoak direla salatzen entzun galeser mintzatzeagatik. Hortxe bait geunden laruok tea hartzen, bi galesdun eta bi inglesdun. Eta galesdunek galeser.

Baina euskara oso erreprimitua izan dela al diozu? Galesa ere bai...

* * *

Hizkuntza batek iraun dezan, hartan sinetsi beharra dago. Aberystwythko emakume hark sinesten du galesen. Horregatik galeser egiten du galesdun batekin dagoenean.

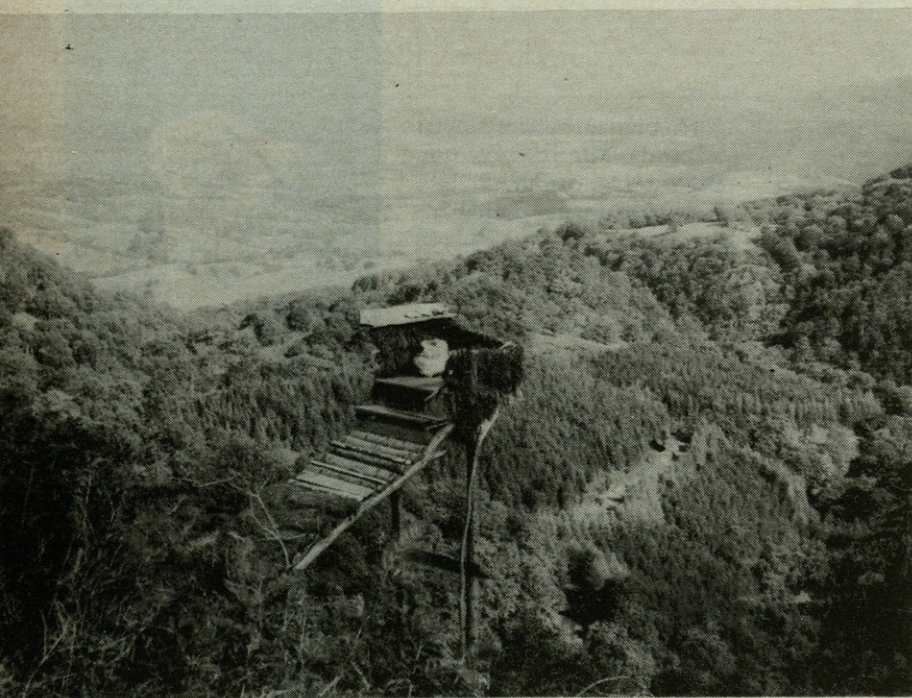
Hizkuntza batean sinetsi behar da hura ikasteko ere. Begira Donostian inglesa ikasi nahi duena. Zer da haren oztopo handia? Hemen ez duela ikusten eta sentitzen inglesaren errealitatea; eta funtsean, inkontzientean edo, ez du hartan sinesten. Eta ondorioz, guti aurreratzen da. Baina joan dadila Chicagora edo Manchester. Inglesa errealitatea da han, bi minututan konturatuko eta konbentzitu denez. Gero, behin konbentzitu eta, azkar ikasiko du.

Chicagotar eta Manchester tarrentzat, inglesa hor dago airea edo lurra bezala. Nola ez dute sinetsiko airean bada? Eta hizkuntzan berdin. Hizkuntza batean sinesten baduzu, erabiltzen duzu. Edo ikasi eta erabili.

Galesa eta euskara ere, mende askotan zehar, erabili egin dira. Beraz, galesek galesen eta euskaldunek euskararen sinetsi dute luzaro hartan. Galtzen ari bazaizkigu orain, ordea, horrek esan nahi du batzuek ez dutela gehiago haietan sinesten. Eta horra hor galesaren eta euskararen krisia. Batzuek sinesten bait dute galesen eta euskara ikasten ez duten «vascos» erdaldunek.

Euskararen sinesten dugunok gaur egun gutiengo gara. Gutiengo honetakoa izateko, ez da beharrik ez politikoko bat izan, ez libururik idatzi, ez manifestazioetara joan, ez egunkarietan agertu. Euskararen sinesten dela erakusteko, aski da euskaraz egitea. Hori berez konpromezu bat bait da. Eta konpromezu horretan dago euskararen itxaropen bakarra. Gainerako guztia huskeria da.

UDAZKENAREKIN HELDU USOAK

Nahiz eta orain artean oso eguraldi tajuzkorik egin ez. Ez omen direla agertzen. Urriaren 17rako, ordea, Etxalarko «usategietako Besta» lotsagarri ez uzteagatik-edo, haize hegoa. «Bazirudik besta eguna arte zain egon dela holako eguraldi goxoa egiteko». Urteroko usoak, gero eta guttiago badira ere, Urteroko ehiztariak, usoen etorrera iragartzen duen txilibitua entzun zain. Ekologiari buruzko urteroko polemika.

USO XURIA ERRAZU...

Igande batez Etxalarren eta hurrengoan Saran uso-pasaren karaiaz hospatzen diren festen deira inguratzen da jende asko, bi herri horien artean dauden usategietara. «Jende gehiegi», esanen dizu ehiztari bat baino gehiagok. «Begira hor doazen horiek ere, guztien aurretik, eta gainera jan-

tzi txuri eta gorriz». Ez dute oso aurpegi honez erreparatzen; areago beren parapetoen aurretik bazoaz. Ez alferrik gordetzen direla berak parapetoen atzean, alegia.

Ehizalekuen artean ez da hogeita bost metroz goitik egongo. Eta begiratuak harrapatzen duen guztian ikus daitezke postuak. Bakoitzean bi edo

gehiago ehiztari. Lapurdi aldeko zelaietara begira, espero duten puntu multzoa noiz agertuko; baina lasai: oso bista ona ez baduzu ere, abisatu-kodizute txilibitu baten bidez, banda oraindik nahiko urrun delarik. Eta behar bezain apal badatozkizu... tira!

Frantsesez hizketan entzuten da postu gehienetan. Baita euskaraz ere. «Hemen inguruan, gehienak bertakoak gaituk», esan digu gazte Senpetar batek, bota berri duten uso parela bilatzen laguntzen diogunean. «Sarakoak, inguruko herrietakoak, eta nafarrak. Gero berriz, zenbait frantses ere bai. Hor dituk Bordaleko batzuk».

Deigarriena, hala ere, sareen sistema da. Pirineoak Sara eta Etxalar artean egiten duen lepo honetan (lepo delako dute hain maite usoek paraje hau), bere unerik baxuenean, sei sare haundi daude zuhaitz artean prestatuak. Polea batzuekin jasoak, aurre aldera piska bat makurtuta, uso aztoratuak bere barruan erabatzen direnean, poleen bidez sarea behera erortzen uzten da, eta han geratzen dira usoak, bizi-bizirik.

Sare aldera usoak nola eramaten dituzten ikusiko zenuten filmeren batean beharbada. Habe batzuen gainean aurrera ateratzen diren postu batzuetatik, paleta zuri batzuk astintzen dira, eta batzuk aidean botatzen. Usoek orduan gabihoiak direla uste dute eta beren hegada apaltzen, lurrrari ahal duten gehiena helduaz. Eta sare barruan.

ESKOPETA GEHIEGI

Eta gero eta uso gutxiago. Logikoa da. Usoek nahi ta nahi ez mendi hauetatik iragan beharra daukate urtero, eta hemengo pasaran gero eta ehiztari ugariagorekin eta harma hobeekin egiten dute topo.

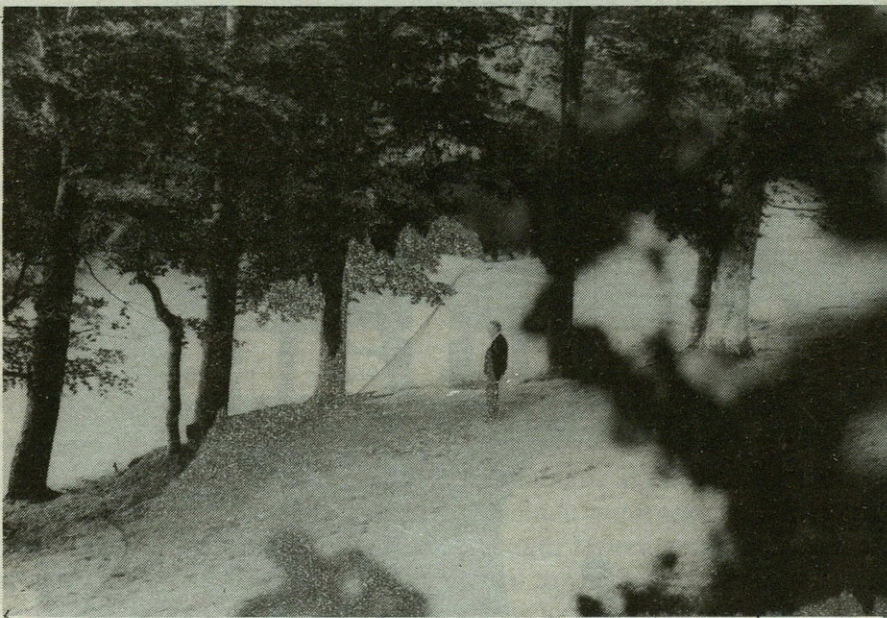
Sare artean erortzen diren usoen kopuruan ere nabari da. Banda ugariak iristen direnean ere eskopetek egiten bait diete sareei konpetentzia gogorra. Batzuek hil, besteei bidea okertu erazi, beste asko altxa erazi,...

Garai bateko kontuak kontatuko dizkizute sareetan lanean ari diren gizon adinekoek. Milatik gora uso harrapatutako urte haiek, eta guerra ondorengo urteetan ez dakit zenbat txakur handitan saltzen zituztela.

Usoak beren bizitzaren zati haundi bat dira. Saretan harrapatutako uso bat bizirik ikusi duenak maite egin behar nahi eta nahi ez.

Eskopetero berriak beste gauza bat dira. Hor botatzea da gauza, ahalik eta gehiena botatzea. «J'ai fait huit et d'autres trois que j'ai pas trouvé». Lurrean aurkitu ezin direnak ere kontatzen dira. Hor zihoazen eta hainbeste erori dira nik boteak, nik, eta hori da garrantzitsua. Postu baten ondoan eroritako bi usoren bila ari dira, satraka sartean-eta begiraka; «utzi, utzi, berdin da» entzun dugu. Ez al da tristea?

Eta hala ere Espainiako estatuan baino pulamentu gehiago dabilela Frantziakoak. Lau gizon uniformatu, pistola gerrian, aurkitu ditugu. Ze polizia klase izan ote zitezkeen galdatu dugunean, «Police de Chasse» di-rela jakin ahal izan dugu. Postuz-postu beren bixita egin dutela harma eta munizioak arakatuz. Eta Frantziako

estatuan hiru tiro baino gehiagoko eskopetarik ezin dela erabili. Uso banda bat inguratzen denean eratzten den gerla ikusitakoan jabetzen da bat neurri horren mesedez. Gure artean sortzi tirotarainoko eskopetak dabil-tzela kontutan hartu.

ETA ORGANBIDEXKAN LEHERTU ZEN

Ez zineten entératuko agian Zubero aldean Organbidexka dela-eta dabilen

gora beheraz. Batetik ekologistak; eta bestetik Syndicat de la Soule eta Ehiztarien Federakuntza (Federation de Chasseurs). Nere ustez, eskuindarke-ria amorratua eta eskopeteroen arteko demagogia uztartu diren gatazka bat.

Azken hiru urtetan eskologisten esku egon da Organbidexkako lepoa, horretarako bere garaiko subastan prezioa ordaindu zutelarik. Postuen ardura syndicat de la Soule delakoak dauka, eta irabaziak ere berak hartzen

ditu. Eta Sindikata izan da aurten Organbidexkako lepoaren prezioa jaso duena: 50.000 Franko, zifra oso haundia (800.000 pezeta gutti gora behera) eta ekologistek ordaindu ezin zutena. Ez beste inork ere, eta jaberik gabe geratu zen postu hau.

Jugada polita egin du ordea Sindikateko buru den F. Dubosq eskuindarrak. Lortu du azkenean lepo horretan nahi duen edozein ehiztarik (departamendukoa baldin bada, euskaldun ala biarnes) hor tira ahal izan dezala. Ho-

rretarako Ehiztarien Federakuntzarekin egin du tratua, 25.000 F Sindikata-ri emango dizkiolarik eta beste 67.000 ko laguntza teknikoa... errepo-blaketan. Puntu bat; Pyrénées Atlantiques delako departamenduan 39.700 ehiztari badaude eta Organbidexkan 10 besterik ezin egon daitezke, nola konpondu behar dute?

Oso interesgarria izan da Ehiztarien Federakuntzakoek prentsari hedatu dioten komunikatua. Zera agertzen dute han, interesa dutela «berriz ere mendia eskuratzeko eta beren buruei ekologista deitzen dieten horiek jatorrizko been lurraldeetara bialtzeko irtenbideak aztertzen».

Ez da garbi ikusten mendialdea nori kenduz berreskuratu behar duten Ehiztarien Federakundekoak, zuberotarrei ebatsiz ez bada. Eta ekologistak beren herrietara bidaltzeaz... hortik dabil-tzen ehiztari biarnes, landatar eta beste frantsek ere beren buruaz zaerbait pentsatu ahal izanen dute.

Horko gorabeheraren xehetasunak luzeegi aipatzea alferrikakoa izanen da. Ehiztarien Fedekuntzako lehen-dakari Sindikatak bere aldeko eraba-kia hartu baino lehen Organbidexka herea izango zela esanaz zebilela, eta-bar. Baina Dubosq eskuindarrarekin antolatatu duen muntaiak zer pentsatu ematen digu.

Eta ehizaz debate zabal bat mar-txan jarri beharra dagoela, behin beti-rako, dakarkigu buruetara. Zer esan nahi du ehiztarien pentsakeraz Ipa-raldeko beren buruak hartu duen ja-rreak? Nora goaz gure artean, zer esa-nik ez hegoaldean, dabil-tzan eskopete-roekin? Ehizaren moralik ba al da? Bada irakitzten den egun berean erabat garbituko diren errepoplaketak logi-koak al dira? Ez al da ehiza galerazi behar?

IÑAKI ZUBIONDO

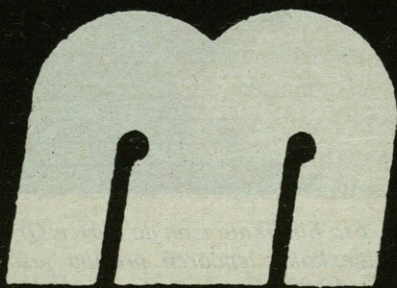
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAKARRA DUGU.

SASTRE VERGARÁ, 1 DONOSTIAKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Urtea amaitu baino lehen ARGIA zabaltzeko beste bul-tzada bat eman behar dugu.

Hauteskunde garaian mila promesa egiten ari zaizkigun arren, gure astekaria geuk in-dartuko dugula ongi dakigu-eta.

Nork mantentzen du bizirik ARGIA? Barruan lanean ari ga-renok eta harpidedun zaretenok bizirik mantentzen dugulako.

Aginte publikoetatik aurren zer etorriko zaigun ez dakigu. Guk eskaria argi eta garbi egin-go diegu: petatxuak jartzea eta euskaraz lan egiten dugun ko-munikabide gero eta urriagoen

etorkizuna oso kontutan har de-zatela. Euskaldunoi zergak kent-zea ez dela aski.

Bitartean, ahalik eta harpide-dun gehien inguratzen saiatu be-har dugu. Horretarako eskatzen dizugu zure laguntza.

Hauxe proposatzen dizuegu. Euskal Herriko hiri eta herri GUZTIETAN (ahal dugun ge-hienetan) azaroaren 28an ma-haiak jartzea. Ordu batzuetan. Mundu guztiak euskal astekari bat badagoela jakin dezan. AR-GIA ezagunago izan dadin. Eta harpidedun izatera jende gehia-go ingura dadin.

Materiala prestatzen ari gara eta bidaliko dizugu. Eta herri bakoitzean zerbait lortuz gero laguntza polita izango litzateke ezta?

ZURE LAGUNTZA BE-HAR DUGU. PREST AL ZAUDE ZURE HERRIAN ARGIA LAGUNTZEAREN MAHAI BAT MONTATZE-RA? Ordu pare bateko lana es-kainiko al diguzu?

Deitu goizetik, gure telefono-ra: (943) 283399.

EUSKARAZ BADUZU PRENTSA. EUSKARAZ BA-DUZU ARGIA.

Azken urte hauetan, behin baino gehiagotan, frantses itsaspoliziak bere itsasaldean zuzen kontra arraintzan ari ziren hegoaldeko ontziak arrastatu ditu eta isunak ordain arazi dizkie. Hau zela eta, asko ikusi ditut frantses administrazioaren aurka asaldatzen eta zergatik itsasoa ez den librea, denei idekia, Mundu osoarena eskatzen. Gauza ez da hain ximplea. Bazter utzirik arraintzari hauek euskaldunak izatea itsaslegeak ez baitu oraino Euskadi izeneko erresumarik ezagutzen, begira dezagun urrunago, itsasbarrenera. Nere aburuz, problema hau ez daiteke Frantzia eta Espainia arteko beste hainbat eztabada bezala Kontsidera. Gertakari hauek gaurko itsaslege eskasaren ondorioak dira, Ekonomia garatuak beren probetxutan ezin eraikiz ari diren sasi-legearen ondorioak. Historia apur batek lehenik argituko gaitu.

ITSASOA XIX. MENDE ARTE ITSASBIDE

XIX.mende arte, itsasoa airea bezalatsu zen, librea, nornahik (ahal zezakena) urririk balia zezakeen ondasuna. Erresuma kapitalistek beren lehengaiak beren kolonietatik urez ekartzen baitzituzten itsasorako libertatea orduko kapitalismo eta inperialismoaren ispilua baizik ez zen. Bertzalde, garai hartako janari beharrei begira arraina ausarkian kausitzen zen eta ikerketek ezin agortuzko ondasuna zela zioten. Munduak eta bereziki mundu kapitalistak bere probetxutan hobe zuen libertate hau egin ahal atxik eta susta zezan. Hala ere, seguritatea zela eta, XII.mendetik haste herri gehenak beren itsashegiak jabetzen hasi ziren. Itsashegi hau kainioiaren tiroaz exartzen baitzen, emeki emeki kainioien indarra emendatzuz bezala, itsashegi hau zabalduz joan zen. XVII. mendean, bana beste, 3 itsas miletara hedatzen zen. Egun, batzuentzat 200 etara pasatu da. Jabeak ur-eremu hau berak bere gisara administratzen du eta ontzi arrotzek ez dute eremu hortan ibiltzeko eskubiderik. Gaurko itsashiztegiak, ur eremu hau «eaux territoriales» edo «aguas territoriales» deitzen da.

ITSASOA NORENA DA?

M. LEGARTO

XX. MENDETIK GOITI ITSASOA JANARI ETA PETROLESA ITURRI

Gure mendeak ditu aldaketa handienak ekarriko eta partikulazki 1950-tik goiti. Herri batzu, hala nola Errusia eta Japonia, gero eta hegiago arraintzan espezializatzen hasi ziren pundutik, beren itsashegien edo arraintza eremuen zabaltzen hasi ziren. 1909 an Errusiak 12 mila-tara ekarri zuen eta beste ainitz etsenplu honi jarraitu. Itsas-zabala oraindik libre gelditu arren, askatasun honen kontestazioa indartzen hasi zen.

1950- inguruan, itsas ikerketek eta gerraren irakaspenek itsaspeko ondasunak amaikorak zirela argi eta garbi erakutsi zuten. Arraintzariak be-

rak laster ohartu ziren ur arraintsuen ere anarkikoki baliatuz noizbait agortzen hasten dela. Ez da harritzeko arraintzaren gehiketari behatuta: 1900ean 4 milioi tonetatik 1938 ean 15 milioietara eta 1970ean 70 milioi tonetara igo da. Baleak adibidez 100eko 90z esterminatuta daude.

Gerraren erakaspenei esker orduko zientifikoak itsas lurpeari interesatzen hasi zitzaizkion. USAko itsas lurpean petrola aurkitu zuten geroz itsas pribatizazioa beste mail batetara igo zen. «Offshore» esplotazioa egin zedin 1945ean Truman presidentea ordoki kontinentarraz jabetu zen, erran nahi baita itsaspean 1300 bat kmaz hedatzen den lurraz. Hau zela eta 30 bat erresumek berdin egiteko beren

ur territorialak emendatu zituzten. Herri gehien hauek III.munduko herri deskolonizatu berriak ziren. Zergatik, beren zerasaten bezala, beren ontasunak ordurarte xurgatu zituzten herri kapitalistei utziko zizkieten? Gero berek itsasoaren esplotatzeko teknikak lortu orduko ontasunak agortuak aurki zezazten? Ez. Beren lehengaien hortz eta haginez zaintzeko 77 erresuma pobrek bloke gisako bat eraiki zuten. Ordutik haste, erresuma garatuen eta pobreen arteko itsas harremanak suminduz eta saminduz joanen dira.

III.MUNDUAREN OFENSI-BOA

Herri ez-garatu hauentzat itsas negozioaketek garrantzia ikaragarria zeukaten eta daukate, indar joko hauen arabera baita itsas-lege internaz-onala eraikiko. 150 estatu horretarako bildu ondoren itsas-lege han proiektu bat dago gaur egun. Hala ere puntu minimum batzu finkatuak dira, apperrean bederen. Zoin izan ziren batzu eta beste eskakizunak?

Ekonomia garatuentzat itsas-urak libre behar zukeen gelditu ESSB eta Japoniako arraintza hobetuz joan zedin, USA eta ESSBko gerrako teknika eta nuklear esperimentazioak segi zitezen, eta azkenik petroleoa eta beste lehengaiak hola hola urez ibil zitezen. Honetarako, itsasatekek (Gibraltar, Ormuz, Malacca, Singapur) itsas-uren bergisan denentzat idekiak behar zuketzen izan. Aitzitik itsas-lurpeari zhoakionaz, gaurak arraz

bestela nahi zituzten, «offshore» esplotazioa eta «modulo polimetallikoen» ikerketa eta baliaketa egin zitezen. Modulo hauek itsaspean aurkitzen diren legar berezi batzu dira. Beren baitan, ments ditugun 4meatz mota bederen daukate: manganesoa, kobrea, nikela, eta kobalto.

-III.munduaren proposamenak hauek izan ziren:

-Itsas-zabala komertziorako eta nuklear esperimentaziorako idekia geldi zitekeen.

-Aitzitik, beren hazkurriarentzat beharrezkoak diren arrainen zaintzeko itsashegiak edo ur territorialak zabaldu beharko; ziren. Ur hauetan ibiltzeko jabeei baimena esaktu beharko zitzairen. Berdin itsasatekintzat.

-Itsaslupreak mundu osoarenak izaten jarraitu behar zuen eta lurpe hau esplotatzerakoan III.munduaren probetxutan egin beharko zen Erresuma ez-garatuaren garapenaren zutabe edo dinamizatzaile bihurtu behar zuen.

Dudagabe, eskakizun hauek mundu kapitalista eta sozialistari gerra deklarazio baten pare iduritu zitzairen. Geroztik, ezin bertzez, erdi-neurri batzu hartuak izan dira.

GAURKO ITSAS LEGEA PROIEKTU BAT DA ORAINO

Gaur egun itsasoa hiru zatitan partika daiteke:

-Ur territorialak, zeinetan datxikolako herria jaun eta jabe baita. Beez ur-eremu hauek nehork ez ditu

eztabadatzen. Hauen hedadura aldiz bai. Hedadurari doakionez anarkia osoa da.

-ZEEak (zones d'exclusivite économique edo zonas de exclusividad económica): Eremu hauetan arraintza zaindua da. Ontzi arrontzak arraintzan artzetik debekatuak dira. Hala ere, kontinente edo entidades batetako herri guzietzat idekiak izan daitezke, hala nola Hego-Ameriketan amerikar ontzientzat, edo CEE delakoan. Baiñan, bai komertziorako eta bai esperimentaziorako ur hauek libre daude, erresuma garatuek eskatu bezala.

-Itsas-lurpearentzat aldiz, auzia suminduz doa. Herri kapitalistak eta batez re USA, III.Munduaren eskakizunei kasurik egin gabe, zein bere itas-lurpeaz jabetzen ari dira. Araberako legeak bozkatu ditu Amerika Kongresoak. Hau da itsas legegitza «lege lerrakorra» deitzen den jokamoldea.

Den den, xehetasunetan gehiegi sartu gabe, erran daiteke orain arteko borroka eta legei begira, erresuma garatuek beren arraintzarako eremua doi bat sakrifikatu behar izan dutela komertzio bideak segurtatzearen. Hemen ESSB eta Japonia dira gehienik galtzaile atera. Herri pobreen artean aldiz, itsasorik gabeko herriak arras bazter utziak izan direlarik. Gure gaurko kezak indar joko internazional honen fruituak dira, hainbeste mende menperatutako munduak bere ondasunez jabetu nahiz jasan arazten dizkigun tirabirak. CEEko urentzat aldiz, Europa-Espania asuntua da. ●

EUSKADIKO EKOLOGISTEN BATZARRA NAPARROAN

Pilarika egunak aurten eskeintzen zuen puente horretaz baliatuz bildu ziren Naparroan hiru egunez Euskadiko talde ekologistak.

Lehenbiziko aldia honako talde hauek kordinaketa eta egituraketa asmo batzuren inguruan Euskadi hesparrutzat zutela biltzen direla.

Eztabaidak, lan taldeak, txostenak etabarrak egin eta aurkeztu ondoren beste batean berriz elkartzekotan geratu ziren, ea zer aterako ote zuten batzar horietatik.

Hona hemen bada han izan zenaren berri.

«EUSKADIKO TALDE EKOLOGISTA GUZTIAK BILTZEA ZEN GURE LEHEN HELBURUA»

ARGIA: Zeintzuk eta nongoak izan dira batzar horretan agertu diren taldeak?

EKOLOG.: Naparroatik hasten bagaituk Iruñeako Antinuklear eta Ekologista batzordeak, Tafallako Talde Ekologikoa eta Tudelako ADMAR.

Arabatik Amurrioko Mendiko Langunak Ekologi Saila eta Gasteizko GLT.

Bizkaitikan Bilboko Antinuklear batzordetako partaide zenbait, Ro-

moko Taller Ekologikoa eta Gorbearen Defentsarako Taldea.

Gipuzkoatik Kattagorri Taldea, Txustarra eta Eibar eta Donostiako antinuklear batzordetako zenbait partaide.

ARGIA: Begibistan nabarmen agertzen den lehenengo kontua taldeen ugaritasuna dugu. Zein izan da hainbeste talde batzar batean biltzeko arrazoia?

EKOLOG.: Geure aurrenengo helburua guztiak biltzea izan da elkar ezagu gaitezen behingoz behin. Guztiok esaten dugunean Hego Euskal Herriko guztiak esan nahi dugu. Orain arte gure kasa ibili gara bako-

tza geure aldetik. Oso garrantzitsua deritzogu guztion biltze eta koordinatzeari.

ARGIA: Biltzeko arrazoia edo helburua hori baldin bazen zein izan da batzar hiru egun horietan bete duzue egitaraua?

EKOLOG.: Kontutan har ezak bildu ginen lehenengo egunean ez geneukala inolako egitaraurik ez eta inolako orden del diarik. Bildu egin behar ginduan. Eta hala, bildu ondoren, orden del dia bat prestatu genian lehenengoz aurrenengo egun hartan. Oso espontaneo izan huen, han sartu zirean gaiak eta eztabaidak.

ARGIA: Ze eztabaida?

EKOLOG.: Haserako eztabaida, zeharo bapatekoa, ea zer zen ekologia eta ea zeintzuk ziren ekologistak, galderatan oinarritzen zen.

ARGIA: Gezurra dirudi orain hortaz aritzea, ezta?

EKOLOG.: Gezurra ematen badu ere hori izan huen lehenengo eztabaida. Nahiko teorikoa gainera. Izan al daiteke ekologista antinuklearra izan gabe?, edo antinuklearra ekologista izan gabe? Ekologoak, ekologista ote dira guztiak? GREEN-PEACEkoak benetazko ekologistak al dira?

EKOLOGISTA URBANOAK ETA INGURUGIROKOAK

ARGIA: Hainbeste talderen artean, eta batez ere aurretik ezezagunak izanik, ezberdintasun bat baino gehiago agertuko ziren, ez?

EKOLOG.: Esan genezake, eta horretarako taldeen jatorria edo ize-na bera begiratzea besterik ez dago, bitan bana zitezkeela hango talde guztiak: ekologista urbanoak eta ingurunea, natura bezala ulertuz, zain-zeari garrantzia ematen zioten taldeak.

ARGIA: Banaketa honek ze eragin zuen ekologismoari buruzko eztabaida horretan?

EKOLOG.: Bada normalean ekologista urbanoak askoz ere politizaturik agertzen zirela. Besteak igual ziren edo ekologoak edota mendi el-karte batetako kideak. Egitaraua egiteko orduan ere berehala nabaritu zen bereizketa hori. Gai guztiak bi arlo horietan banatu ziren, nahiz eta gero puesta en comun edo delako

hori egin.

ARGIA: Zeintzuk izan ziren aztergai horiek?

EKOLOG.: Arbolen aldatzea, nekazal babestea eta lurazpia, zoologia: babesteko hesparruak, ibililadi naturalak, historia eta arte aldetik lurralde interesgarriak, erasoak naturari (babesteko landareak), eta aidiaren kutsadura izan ziren ingurugiroaren aldetik atera ziren gaiak.

Bestalde, Lemoiz, garraioa orokorrean, uren kutsadura, bizi kondizioak, bizilekuak, zakarrak eta erreziklajeak, industri kutsatzaile eta arriskutsuak, gizartearen militarizaketa, konsumismoa...

ARGIA: Azterketa guzti auekin zer espero zenuten lortzea?

EKOLOG.: Aztergai hauek lantaldetan banatuak eta landuak izan ziren gero guztiak bateratuz. Horren helburua Euskadiko diagnostiko bat eukitzea zen. Oso aproposa gertatzen zitzaigun hainbat herrialdetako jendea izanik antzeko langlobalak iker-tzea.

«ORANGOZ EZ DU INORK PARTIDU BERDE BAT PLAN- TEATZEN»

ARGIA: Zuen iritzirako, zein izan da batzar hauetako teorizatze maila?

EKOLOG.: Ezin duk jeneralizatu, denetatik egon baita. Alde batetik batzu beren praktika agertzeko gauza baino ez dituk izan. Beste batzuk ordea, praktika hori gaintutuz, feministekin, antimilitaristekin eta antzeko beste zenbait talderekin elkartzea proposatzen zuten. Beste arlo batean, eta lehen ikusi dugun bipolarizaketaren arabera, politikoak eta ez hain politikoak, batzuk iker taldeak baino ez zituzten nahi. Borrokazkorik ez. Instituziopean iker lanak egitea. Hau, noski ezin zuen beste askok onartu.

ARGIA: Feminista eta beste antzeko talde horiekin elkartzeak partidu «berde» edo horrelako baten jaiotzea suposatuko al luke?

EKOLOG.: Ez. Bueno, oraingo ez du inork horrelakorik planteatu. Nahiz eta beste talde horiekin bildu horrek ez luke esan nahi hortik partiduren bat aterako litzatekeenik. Ekologia egin nahi bada garbi daukagu

gizarte hau aldatu egin behar dela. Pauso zenbait eman behar da horretarako eta ondo iruditzen zaigu aldaketa horretan saiatzen direnekin elkartzea.

«URTARRILAREN 15,16ean BESTE TOPAKETA BATZU IZANEN DITUGU».

ARGIA: Ze lotura dituzte talde ekologista hauek eta antinuklear batzordeak?

EKOLOG.: Partehartzaileak aipatu ditugunean konturatuko hintzean antinuklear batzordetako «zenbait partaide» esaten genuela. Batzordeek parte har dadin eskatu dute nahiz eta erakunde bezala ez bultzatu edo eragin hobeto esanda.

ARGIA: Ondorio gisa ze gauzak azpimarratuko zenituzteke?

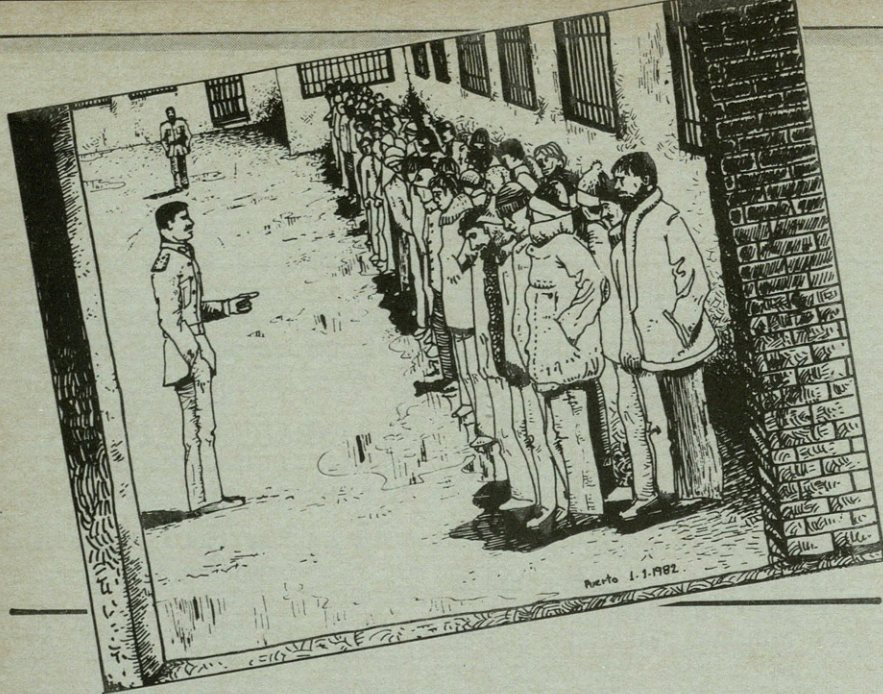
EKOLOG.: Alde batetik gaien lantzea. Bestetik koordinazio eta eraketaren aldeko lehen urrats handi bat izan direla topaketa hauek. Azkenik beste topaketa batzutarako epeak eta egunak jartzea, Urtarrilaren 15-16rako. Hona agertu ez diren beste talde guztiei zabalduko zaie deia.

ARGIA: Ze gai ikuituko dituzue orduan?

EKOLOG.: 15ean talde bakoitzaren praktika bera ezagutaraztea izanen da eguna beteiko duena. Hor agertuko dira zehatz mehatz gu guztion arteko ezberdintasunak 16rako berriz, Industrializazioa, produktibismoa eta soldatak.

Eta horrela segitu genuen debora batean hortaz eta hartaz solasera zenbait galdera atera zitzaigularik. Esatebaterako, oso injiniero, biologo eta tekniko gutxi omen daude Euskadiko talde hauetan. Estatuko talde-tan aldiz erruz aurki daitezkeela zioen. Zein izan ote zitekeen horren zergatia, eta batek zioen teknikoak nahiko aburgesaturik bizi zirela, asimilaturik beraz. Eta estatuan ez?, zioen besteak. Beste honentzat borroka politikoaren erradikalizazioan zegoen kontua. Estatu mailan radikal xamar izateko ez omen dago aukera handirik. Horretarako nahiko proposak izan zitezkeen ekologistak, Bainan hemen? Radikalak ote ekologistak?

T. MANTEROLA

IÑAKI ESNAOLA. IÑIGO IRUN:

«GREBA POLITIKOA DA HAU ETA EZ PRESOA BERAREN ERREIBINDIKAPEENENA»

Sartuak ditugu presoak gose-greban laugarren astean. Bista galtzen hasiak dira batzuk. Gaur bertan dio egunkariak 35 kilotan eraman dutela Yeserias-tik hospitalera emakume bat. Ez da hau hospitalean dagoen bakarra. «Hezurretan daude geure mutikoak», zioen Puertoko baten aitak.

ARGIA: Zein da une honetan kartzelatan oraindik gose-greban dirauten presoek kopurua?

ABOGATUAK: Ezin daiteke zenbaki zehatzetaz hitzegi, ze jakingo duzun bezala oso aldakorak izaten dira zenbaki hauek. Gartzelatik gartzelara gelditu gabe ematen diren preso trasladoekin ere zaildu egiten da zenbaki fijo bat eskeintzea. Gutxigorabehera aipatuko ditugu beraz.

Yeserias-en 14-k hasi zuten gose-greba. Gaur kalean daude bost eta hospitalean beste bat (beste gaurko hau bigarrena litzateke). Zortzik diraute totalen hamabi direlarik barruan daudenak.

Alcalako bigarren moduloan 40 gose-greban 47 presotik. Hirugarren moduloan 23,48 presotatik, eta lau-garrenean 39,47tik.

Carabanchelen 55 preso baldin badaude horietatik 34 dira gose-graban ari direnak.

Puerton 55, 80 tik.

ARGIA: Zergatik ez dira besteak ere hasi? Zeintzuk izan daitezke horren arrazoiak?

ABOGATUAK: Arrazoi horiek pertsonalak izaten dira. Taldean hartzen da gose-greban sartzea, baina gero bakoitzak hauta dezake sartzea ala ez. Ba dira batzuk osasun arrazoiengatik sartu ez direnak. Ba dira beste batzuk juiziotan dabiltzala eta nahiago izan dutenak ez hastea. Dena dela juiziotan dabilen bat baino gehiago sartua da greban.

ARGIA: Presoen egoera fisikoaz kuestionario zenbait atera da EGINen egun hauetan. Zein da zuen ustetan haien barneko egoera. Nola daude animoz?

ABOGATUAK: Moral handiarekin ikusi ditugu presoak kartzelatan. Gure mutilak gero eta ahulago ba daude ere osasunez gero eta indartsuago dira beren animotan. Laguntza handia eskeintzen dute elkarrik. Ba dira batzuk 9garren gose-greba dutela oraingo honekin. Askok 5garrena bi urte baino lehen, eta hirugarrena urtebetean beste zenbaitek. Asko laguntzen dira beraien artean.

«TXANTAJE BEZALA ERABILTZEN DITUZTE FUNTZIONARIOEK ZIGOR-GE-LAK»

ARGIA: Zeintzuk dira gose-greba honen helburuak?

ABOGATUAK: Horretarako Irailaren 25ean E.T.A.ko presoek argitara eman zuten komunikatua irakurtzea da bidezkoena. «... oraingo

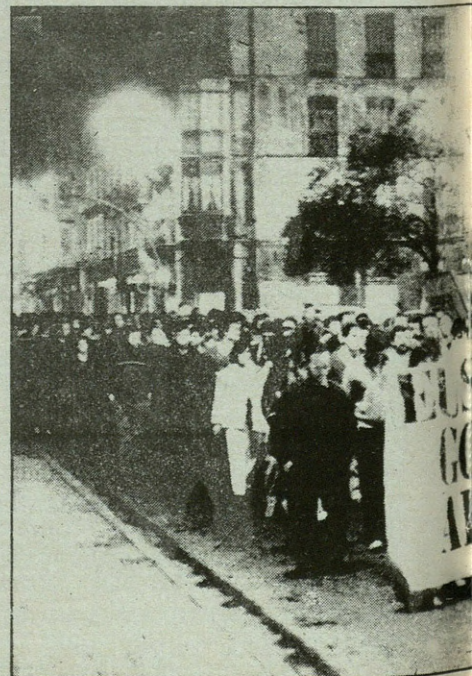
Irailaren 25ean gose-greban
Puerto, Alcalá, Yeserias eta
euskal presoak. Gudarien
heriotz urteurrena
Hauteskundeetarako

Preso zenbaitentzat hirugarren
honek urtebetera ailegatzeko
Beste zenbaitentzat bostgarren
dehora tarte batean. Batek
ere ha da

ARGIA zeure eskutan
gertatua izando da, okerrak
ordurako norbaiti edo agintari
berri

Guzti hau dela eta IÑAKI
IRUIN abogatuarekin
AMNISTIAREN ALDEKO
Puertoko preso

EUSKAL P HILAK GOSE-G

magagabe batean sartu ziren
Carabanchelgo E.T.A.ko
guna, Txiki eta Otaegiren
bano hi egun lehenago.
anpaina hasterakoan.

gose-greba suposatzen du
den epe baten barruan.
hi urtetara iristen ez den
batentzat bederatzigarrena
gose-greba hau.

dezazunerako zerbait
bat gerta hide diezaike
amaituko dute ordurako
greba.

AKESNAOLA eta IÑIGO
higgin dugu, hala nola
KOBATZORDEAK-ekin eta
nsten senideekin.

PRESOAK: BETE GREBAN

honetan ez dira geronekiko kondizioen erreibindikapenak izan gose-grebaren erabakia hartzera bultzatu gaituztenak, Espainiako estatu zanpatzailearen "rehen" politiko bezala. Ez dira bereziki arrazoi horiek izan. Oraingoak arrazoi oinarritzekoagoak ditugu, globalagoak, Urriaren 28ko hauteskundeengururak mugatzen duen kointura berezi baten funtzioan diren lorpen politikoena...». Horrekin batera zera diote, beren borroka bideak oso mugatuak direla bai metodoan bai espazioan. Bainan beren neurrian eta beren harma bakar horretaz, gose-grebaz baliatuko direla herriak daraman borroka bultzatzeko.

ARGIA: P.N.V.k esan du «En este caso concreto hay un claro intento de capitalización electoral en el manejo de estos presos y esa manipulación la lleva a cabo gente que está fuera de las cárceles y que todos conocemos».

ABOGATUAK: Betikoa. Gosegreba bat ordea boto batzuk ateratzearren gainetik dago. Presoek KAS alternatibako puntuak bete daitezzen eskatzen dute. AMNISTIA da puntu horietako bat, eta ez hori bakarrik, beste puntu guztiak globaliza ditzakeena, 76-77 ko enzeronetan herriak ulertzen zuen modura ulertzen bada behintzat. Ez batzuk kalera ateratzea berriz ere gartzelak betetzeko. Kondizioak aldatu behar dira zeharo. KAS puntuak lortu amnistia benetazkoa izan dadin. Gaurko beren borrokaren bidez «taktikoki» eskatzen dute botoa H.B.rentzat. Bainan hori da une honetan ETAKo presoek KAS puntuak lortzeko eta herri mugimendua indartzeko H.B. indartzea ikusten dutelako egokien. Taktikoa da zeharo.

ARGIA: Amnistiaren aldeko borroka inutila zela une honetan, zioen artikulua batean Joseba Elosegik...

ABOGATUAK: Inutila ez, beharrezkoa da guztiz. Herri zapaldu batek ez badu amnistia eskatu behar duenik sentitzen... bi gauza esan nahi

ditu horrek: bat, edo presoak bere horretan uzten dituela, hau da zanpatzailearekin bat egiten dela herri hori. Edota, bi, ez dagoela presorik, hau da, herri hori zeharo hilik dagoela.

ARGIA: VIII.asanbladarekin bat datozen beste zenbait presoek ere hartua du erabaki berbera. Nola daude hauek?

ABOGATUAK: Gu ez gara horien abogatuak. Horietaz dakiguna prentsan agertutakoa da. Bederatzi edo hamar egun daramatzate Nancloresen eta Alcalako aurreneko moduloan.

ARGIA: Aldatzen al du zerbaitetan gartzeletako barne errejimena presoengose greba honek?

ABOGATUAK: Ez, ez, errejimena berbera daukate, egoera honetan dagoen pertsona bati ekar diezazkiokeen kalteak eta guzti. Puerton esatebaterako patioan pasa behar dute ia egun guztia. Eta hozten hasia da eguraldia. Bestalde gero eta okerrago jartzen ari dira funtzionarioak, ahal duten guztia izorratzen saiatzen dira. Alde honetatik jokaera berezi bat antzeman daiteke Puertoko funtzionarioen artean. Parteak erabiltzen dituzte presoak zigor-geletara eramateko eta han egoera okerrago baten aurrean gose-greba utz dezaten. Txantaje egiteko darabilzkite: Ostiralean bertan bost parte sartu zituzten inolako motiburik gabe.

ABOGATUAK: Beste era batetara ere ari zaizkie txantajea egiten. Gosegreba bukatzerakoan kondizio ahalik eta egokienak behar ditu presoak errehabilita dadin. Mehatxuka ari dira funtzionarioak gero zigor-geletan sartuko dituztela eta utz dezate greba.

ARGIA: Komunikatuan mugagabetzat jotzen zuten greba. Ba al dator bukaera edo...

ABOGATUAK: Hori beraiek esango dute. Batera gainera. Denak batera sartu ziren bezalaxe, denentean erabakiko dute noiz utzi.

AMNISTIAREN ALDEKO BATZORDEAK:

«PRESOAK SORTARAZI DITUEN ASKATASUN EZAREN DESAGERTZEA DA AMNISTIA»

ARGIA: Beste gose-grebetan kaleko mobilizapenekin batera zetozen presoak, mobilizapen hauek bultzatuz

edota alderantziz mobilizapenak presoengosegreba bultzatuz. Oraingo honetan aldez ezer gutxi ikusi da ka-

lean presoan alde.

A.A.B.: Egia esan gauza gutxi egin duk kalearen gainean. Hitzaldi-txoren bat Donostian. Tolosan oso ondo egon huen lehengo igandean Beotibar frontoia tope tope eginda jendez beteta, Gogor, Josetxo eta Angelari eskeinitako omenaldi batetan. 1.300 pertsonatik gora. Bertsolariak, hizlariak, kantariak.

ARGIA: Dena dela prestatuko zenituzten ekintzaren batzuk azken egun hauetarako?

A.A.B.: Bihar hain zuzen hasiko dira ekintza hauek. (Astelehenean hitzegin genuen, 18an). Gipuzkoako herri batzutan (Orereta, Hernani, Tolosa, Ordizia, Zarautz, Arrasate, Eibar, Donostia) kartelaketak eta ka-teketak izango dira arratseko zortzi-retan. Baitaere Gasteizko Virgen Blancoan, Iruineako Plaza del Casti-llon eta Bilboko Arenalean. 27an ekintza bera. Gartzeletara bisitak egingo dituzte elektroek eta kandida-toek. 23an entzerrona bat izango duk zortziretan, Gipuzkoan, Iruinean eta Gasteizen. Manifestapenak gero.

ARGIA: Gose-greba hau politikoa dela diote presoek, helburu orokorrak dituela. Zeintzuk dira presoak izatera daramatzaten kondizio politikoak?

A.A.B.: Preso eta atzerriratuak, ze hauek ere hor baititugu eta ezin genitzake ahantz, gure herriak Madrile-kogobernupean jasaten duen egoera errepresiboaren ondorioz sortzen dira. Aspaldidanik hasitako errepre-sioa eta eguneroko bizitzan jasaten duguna. Desintegrazio nazionala, euskararen egoera, torturak, gizartearen nuklearizazioa, langileriaren egoera... Askatasun ezak eta askata-sun hori ukatzen duen Estatu zapa-tzaileak, herriko sektore guztiak en-frentatuz sortu ditu presoak eta atze-rriratuak.

ARGIA: Guzti hori ikusi ondoren nola ulertzen duzue AMNISTIA?

A.A.B.: AMNISTIAk bi parte ditu bata bestea bezain garrantzitsua. Bata da presoan irteera eta atzerrira-tuen herriratzea. Bestea presoak eta atzerriratuak sortarazi zituen askata-sun eza desagertzea, hau da Euskal Herriko askatasuna lortzea. Lehenbi-

ziko partearekin gelditzea «sasi am-nistia» bat litzateke, zeren eta horre-lako «amnistia» bat ematen duen Es-tatu aparatoak errepresiboa izaten ja-rraitzen badu eta askatasun helbu-ruak ezkutuan jarraitzen badute Eus-kadirentzat, berehala sortuko lirate-ke preso berriak.

ARGIA: Zer nolako bitartekoak ikusten dituzue amnistia hori lortzeko?

A.A.B.: Guretzat AMNISTIA lortzeko bide bakarrak era eta molde guztietako borroka eta Euskal Aska-tasunerako Mugimenduaren aurrera-pena dira. Hau da, ez da amnistiarik lortuko beste moeta guztitako erre-i-bindikapenak lortzen ez den heinean. Eta hori bultzat dezakeen eta bultza-tuko duen bakarra Herria da.

ARGIA: Besterik?

A.A.B.: Oso interesgarria litzate-ke presoek eta atzerriratuei animoak ematea telegramen bidez. Horra hor zuzenbideak eta konsignak

TEXTOA: «BAT GATOA ZUEN BORROKAREKIN. ANI-MO!»

Prisión de Alcalá:

Centro de Cumplimiento Alcala de Henares

Carretera Meco

MADRID-2

Cárcel de Carabanchel:

Prisión Provincial

Apartado de Correos 27.007 - Tercera Galería

MADRID

Cárcel de Yeserías:

Prisión Provincial de Mujeres

Juan de Vera, 10 - Apartado de Co-rreos 7.017

MADRID-7

Cárcel de Puerto:

Centro Penitenciario de Cumplimiento Rodríguez, 1

Puerto de Santa María (CADIZ)

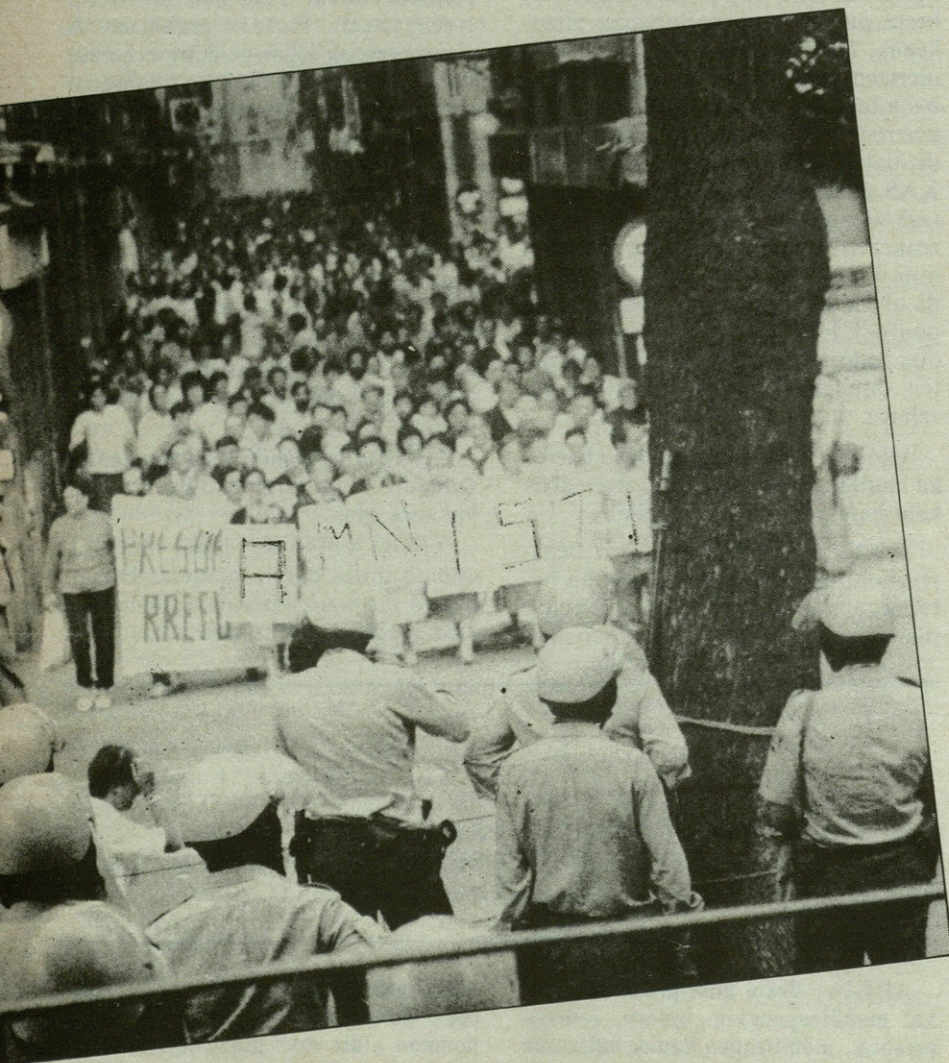
Tema exiliados:

Dirección ANAI ARTEA: 16 Rue Mariongaray - San Juan de Luz (FRANCIA)

TXOMIN ITURBE: Maison D'Arre-te 64.100 - BAIONE (FRANCIA)

TEXTOA: ANAI ARTEA: «ERRE-FUXIATUEK EUSKADIN BIZI BEHAR DUTE. TXO-MIN ASKATU».

TEXTOA: TXOMIN: «IRAUNGO DUGU IRABAZI ARTE»

PRESOEN FAMILIKOAK:

«GEURE MUTILEN ERREHABILITAZIORAKO ARI GARA PRESTATZEN»

Hau da segurutik ikusitutako partetik inplikatuena sentitzen dena, bihotzez eta sentimenduz, eta maila guztitan nahi bada. Gogorra da benetan bere semea Puerton duen aita baten aurrean egotea. Bere begiradak paretaren zuritasuna dakarkizu gogora. Zeure aitarengan pentsatzen duzu. Bere semearengan.

«Bisitak egiterakoan ahal duten guztia saiatzen dira gu izorratzen. Puertoraino joan eta edozein alukeria

bilatzen dute zeure semea ikus ez dezazun. Egun batean libro de familiagatik. Beste batean karneta kadukatu zaizulako. Hurrengoan anaia bat soldaduzkan izateagatik kartila militarrekin doalako».

Hori zioen baten aitak. Emaztea berriz izututa zegoen hartzen dituzten «seguritate» neurriengatik.

«Hiru kontrol pasa ondoren, dena begiratu eta katxeatu ondoren sujatodorea ere kentzea agindu zidaten, makina detektore batek piiiit egin zuela-

ko. Beraiek badakite hebilarena dela, baina bost ajola. Guri hau egiten badigute, zer ez diete egingo geure mutilei?».

Gartzela barruan dagoen mediku asistentzi falta salatzen dute, eta beraiek kanpotik saiatzen dira hori konpontzen hemengo medikuekin ahal duten neurrian gose-grebalarien egoera jarraituz.

«Orain gose-grebaren bukaera posiblearen ondorengo egunetako presoena errehabilitazioa prestatzen hasiak gara. Astebete, hamabost egun edo gehiago beharko dituzte normaliza daitezten. Pentsa hori zer izan daitekeen han barneko kondiziotan. Gainera, gauza dira funtzionario horiek greba bukatu eta hurrengo egunean babarrunak eta haragi egosia emateko presoek. Bitaminak, esnea, ezia, fruitu sikuak eta horrelakoak prestatzen hasiak gara badaezpada ere».

Joxe MOLLARRI

BA AL DAKIZU EUSKARAZ?

Elhuyarreko: L.M. Bandres

Edozein gaitaz pentsatu nahi dugu-nean, askotan konturatu gabe onar-tzen ditugun gauzetan oinarritzen gara. Gauza hauen nabaritasuna dela eta, ez ditugu plazaratu behar. Halaz eta guztiz ere, batzutan eta erreferen-tzi gisa edukitzeko, beren argitasun itsugarritik gure begien aurrera ekar-tzeak egoki dirudi.

Aipatutako gauza nabari horieta-ko bat gizakia garatzen dela da, ho-nekin batera Gizartea bera. Hau da, Gizartea bere osotasunean eta hizki handiz, garatzen dela gauza jakina dugu. Azkenik, denok dakigunez ga-rapen hauetako (giza- eta Gizarte-garapenak) maila bakoitzak premia berezi batzuk dauzka; premia hauen barnean, zer esanik ez, hizkuntz pre-miak daude.

Lerro hauetan giza-garapenak da-kartzan hizkuntz problematikaz ar-duratu nahi dut. Giza-garapenak da-kartzanak (nekazari-gizarte batetik,

industri gizarte batetara pasatzera-koan daudenak, adibidez) orain bai-no lehen eta ni baino askoz jarria-goak diren idazle batzuek landu bait dituzte eta.

Inoiz, Euskara ba al dakizu? (edo Do you speak English? edo sabe Ud. hablar español?) entzundako galdera itxurazko arrunta dela eta, zer eran-tzun eman behar zitzaion pentsatzeak lerro hauek idazteko mamia eman dit. Zeren galdera horri (horiei) eran-tzuna eman baino lehen, zer ari den galdetzen jakin behar bait da, hots, hizkuntza bat «jakitea» zer den. Eta hor dago kokka!

Sei urtetako haurrak, adibidez, bere aurrean problematika berezi bat duenez, hots, sei urteri dagokion mundu bat dauka, problematika ho-rri erantzuna eman ahal izateko. Bes-teak beste, hizkuntza maila batetara-i-no menperatu behar du, eta maila hori normalean bere garapenean ze-

har lortzen du. Honela, haurraren ga-rapena normala izan bada, haurrak «bere» hizkuntza ezagutzen du, baina hizkuntza hori bere adinari dagokio-na da, hots, sei urteri dagokiona.

Baina, dakigunez Kronos ez da inoiz geratzen, eta haur hau orain sei urtetakoa bada, datorren urtean zaz-pitakoa izango da eta abar. Haurrak daukan gizarte-egoera hizkuntzari dagokion heinean normal bada (fa-milia giroa, eskola, komunikabideak, e.a.), bere garapen fisiologikoarekin batera eta ia konturatu gabe, aldiune bakoitzean dauzkan hizkuntz pre-miak asetzeko behar duen hizkuntz tresneria bereganatuta dauka, eta ho-nela inoiz aurreko galdera zuzentzen badiote, nolabait «baitz» erantzun dezake. Eta nolabait diot, zeren nire eritziz hizkuntza bat, bere zabaleran nahiz bere sakontasun osoan ezagu-tzea, ezin bait da.

Baina, aipatutako egoera normala

ez denean, eta gure kasuan zoritxarrez euskararekiko honela da, problema agertzen da. Gure Gizarte honetan mila adibide eman daitezke: etxeko giroa euskalduna izanik kaleko giroa erdalduna edukitzea, etxeko nahiz kaleko giroa euskalduna izanik lauzpabost urtetatik gora eskola erdaldun batetara joan beharra, edo batxilera edo karrera egitera; edo beste kasu negargarriagoa: ingurugiro hori nekazal-giroa izanik, gero normalean erdaraz mintzatzen diren herri batetako lantegietara joan beharra eta orduan, beren lanari buruz hitz egin behar dutenean, hots, gizakia esnatuta dagoen denboratik erdia baino gehiago, erdarara jo behar.

Hemen aipatutako kasu guzti hauetan, eta zoritxarrez esan genezakeen beste kasu asko eta askotan, hizkuntza baten garapenean eten bat gertatzen da (gure egoeran hizkuntza hori, zer esanik ez, euskara da beti) eta beraz, maila batetaraino batera joan diren hizkuntzaren eta adinaren garapenak desbateratu egiten dira. Honela, gizakiaren burua eta bere jakinduria aurrera doan bitartean buru-maila horri dagozkion problemaz pentsatzeko behar den hizkuntza baten maila (euskararen maila) geratuta gelditzen da, desoreka sortuz. Desorekasun hori denborarekin batera handiagoa egiten joango da. Horregatik, eta nahiz tristea izan, sarritan zera ikusten da: lagun batzuek euskaraz elkar agurtu ondoren, beste gaitaz hitzegin behar dutenean erdarara jotzen dutela (lotsagarritasun hau

gertatzeko probabilitatea lagunen gizarte-mailaren altuerarekin batera doa). Pertsona hauen adina agian berrogei edo hirurogeikoa izango da baina beren hizkuntz maila (adina) sei edo hamalau, berdin da, urtetakoa izan daiteke. Hau da, beren euskararen garapena adin hartan gelditu zen eta beraz, adin hartatik aurrera sortutako problematikaz euskaraz mitzatzeko ez dira gai izaten. Eta orduan, kasu hauetan pertsona hauei, Euskaraz ba al dakizu? galdera zuzentzen bazaie zer erantzun behar dute? «Bai» erantzuteko eskubiderik ba al daukate? ala «Nire Euskara hamar urteko pertsona bati dagokiona da» erantzun beharko lukete.

Zoritxarrez gure kasuan problema gehiago daukagu oraindik: XX.mendeo gizarte zibilizatueta idatz eta irakur-premia benetako oinarritzko premia bat da. Eta hemen zer? Euskara eskoletan debekatuta egon da atzo arte (eta oraindik orain zenbait lekutan problemekin), beraz, zenbat euskal hiztunak dira gai euskaraz irakur eta idazteko? Pertsona hauek euskaraz «badakitela» baieztatu al dezakete?

Lerro hauen bidez ez dut inolaz ere euskaldun asko eta askoren egoera pertsonala kritikatu nahi, sarritan Euskara ahal izan duten mailan eta korrontearen kontra mantentzearekin merito aski izan bait dute. Kritika, izatekotan, pasatutako (eta zoritxarrez, oraingo) Gizarte-egoerara zuzenduta doa: Euskalerrian gizakiaren hizkuntz (Euskararen, noski) ga-

rapen integralak bere buru-garapenarekin batera joateko ez dauka biderik; Gizarteak horretarako behar diren bitarteak ez bait dizkio eskaintzen.

Halaz ere, artikulua honek, berez, ez du kritika bat izan nahi, akuilu bat baizik. Zenbait kasu pertsonaletan eta esaera zaharrak dion bezala «Jainkoari erreguz eta lanari mailuz» egoera bidera daiteke: horretarako, aldeztu aurretik gure buruari galdetu behar diogu gure hizkuntz maila aski ote den dauzkagun hizjuntz beharrak asetzeko ala ez. Orduan, aipatutako probabilitatea daukagu. Honela, inoiz galdetzen badigute: Zuk ba al dakizu Euskaraz? Egia guztiarekin «Bai» erantzuteko gai izango gara. Nire eritziz benetako euskaldun batek galderara horri eman behar dion erantzuna, hori dela eta baieztasunaren ahal den neurrian hurbilago egoteko bitarte guztiak ipini «behar» (1) ditu.

(1) Euskaldunen eta Euskara ikasi nahi dutenarekiko aipatutako «behar» hori idatzi dudanean, hortik ibiltzen diren Lege Organiko horietako batetan jar daitezkeen artikulua herri bat etorri zait burura, eta hurrengo hauteskunde estatutetan zuzenki PSOF-koek irabaziko dutenez gero, bihotz bihotzez eskeintzen diet, honela izan daiteke: «Edozein euskaldunek euskalduna izateagatik hizkuntz beharren subjektua izango da, textuinguru honetan ez du inongo eskubiderik izango». Hau Madriden onartzea ez da oso zaila izango. Ez al da?

PAGATZEN AL DIRA IDAZLE ESKUBIDEAK?

Aurreko astean Anjel Lertxundirekin elkarrizketa bat argitaratu genuen sortu berria den Euskal Idazleen Elkartearen inguruan egon daitezkeen korapilo batzu argituz. Ez dugu auzi hau bukatutzat eman nahi izan (eta oraindik ere ezingo dugu ziur aski bukatutzat eman) el-karrizketa hartan aipaturiko beste parteari hitza eman gabe.

Beraz, hitza bederen eman diegu editoreei eta eman dituzue isuritako eritziak. Ageriko ordenan: Jexux Zabaleta («Hordago»), Luis Haranburu Altuna eta Imanol Tapia («Elkar»).

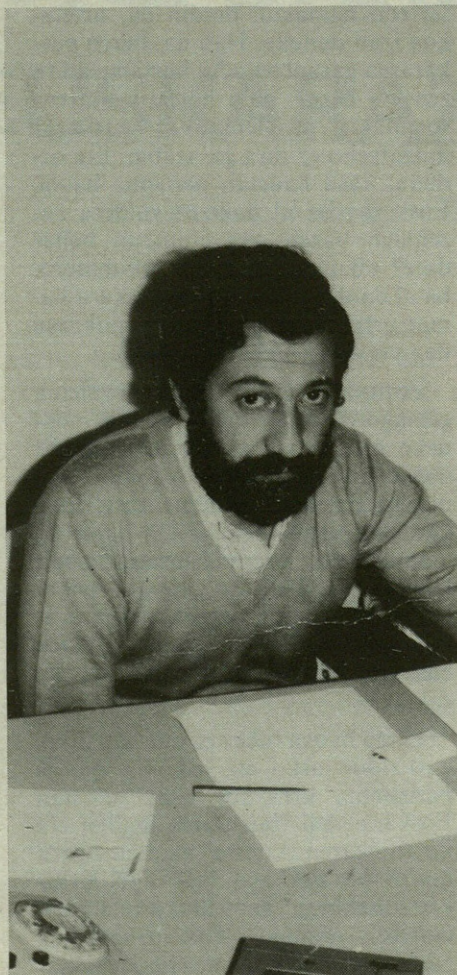
JEXUX ZABALETA: «HERRI HONETAN IDAZLE GUTXI DAGO, ETA IDAZLARI ASKO»

ARGIA.- Idazleen Elkartea eskubide ekonomikoak zautzeko sortu da. «Hordago» argitaletxeak beti izan al dira pagatuak idazle eskubide horiek?

J. ZABALETA.- Guk pagatu, ez dugu beti dena pagatzen. Kasu batzutan pagatu diagu, eskubideak baino gehiago ere bai, tokatzen zena baino gehiago, baina beste batzutan idazlea etorri izan zaigu esanez ez zuela dirurik nahi, argitaratu besterik ez zuela nahi. Beste batzuk esan izan digute zerbait iristen bazen, orduan baietz. Halere, gehientsuenetan pagatu izan dugu. Gainera guk batez ere itzulpena egin dugu, eta horiek aldeztu aurretik kontratatzen dira. Pagatu gabe etziren idazle asko geldituko behintzat.

ARGIA.- Eta zer erizten diozu guztiei pagatu behar izateari?

J.Z.- Alde horretatik, Idazleen Elkartearen pretentsioak arrazoizkoak iruditzen zaizkit. Gainera ez du liburua asko garestitzen. Erabat bidezkoa iruditzen zait liburuaren truke pagatzen den horretatik zati batek idazlearentzat izan behar izatea.

Dena dela, kasu askotan ez dugu ahaztu behar argitaletxeak ez duela bakarrik argitaratzen, argitaletxeak idazleari lagundu egiten dio. Idazle askoren aurpegia garbitua izan da editorialetan eta aldizkarietan, etabar. Editoriala batzutan autore samarra da ere, eta zerbitzu publikoa da irakurlearentzat baina baita idazlearentzat ere. Askotan mesede egin ez ateratzen dira gauzak, eta hori egia da, egia tristea baina egia.

ARGIA.- Elkartearen dagoeneko mordo bat idazle apuntatu omen da. Zuen despatxoetatik ikusita, hainbeste idazle al dago?

J.Z.- Idazleen Elkartearen ehun idazle apuntatu omen dira. Euskal Herrian ehun idazlerik ez dago. Ez gaitzezen engaina zeren Euskal Herrian ez daude ehun idazle. Hor sartuta daude direnak eta ez direnak. Idazle bezala kontsideratzen badugu idaztea ofizio bezala daukana.

ARGIA.- Baina posible al da hemen lumatik bizitzea?

J.Z.- Euskal idazleak liburutik ezin du asko atera. Eta zergatik? Bada liburu gehienetatik larehun edo saltzen direlako, batzutan gutxiago besteetan gehiago. Liburu arruntaren zirkuitotik ateratzen delako. Merkatu normalean onak edo txarrak diren neurrian izango dute arrakasta. He-

men ez ordea. Aski da euskara errazekoa izatea Gau Eskoletan saltzeko —nahiz eta txarra izan— eta liburu horiek dira dirua uzten dutenak. Hemen merkatuaren arauera ez dago ezagutzerik idazle bat ona den ala txarra den.

ARGIA.- Baina nolabaiteko biderik egongo da normalizazio batetara iristeko, ezta?

J.Z.- Elkartekoek etorkizunerako egoera normalizatuaz hitzegiten dute, baina problema da egoera normalizaturik ez dagoela. Orduan, hor nola jokatu? Ordaindu, noski ordaindu behar dela. Autoreari lagundu egin behar zaio. Baina horrekin ez da herri honetan justifikatzen idazle izen hori. Herri honetan idazle gutxi dago, eta idazlari asko (idazkari kasik).

ARGIA.- Euskal idazleak jasotzen al du konpensaziorik bere lanaren truke? Edota eskertu gabeko lana al da berea?

J.Z.- Bai, maiz esan ohi da euskal idazlea ez dagoela konpensatua, eta bai, egia da idazle batzu ez daudela konpensatuta. Liburuaren bidez ez dago inongo konpensazio ekonomikorik itxoiterik. Baina beste alde batetik, liburu bat idazten duen pertsonari nik uste dut beste konpensazio sail bat etortzen zaio. Eta gure merkatuak liburu bat ona den ala txarra den bereizten ez duenez konpensazioak berdintsuak dira guztientzat. Honekin esan nahi dut idazle batek liburutik ez duela dirurik aterako baina liburu horren kontura emango dituen hitzaldietatik bai. Edota instituzio batetan sartu delako edo dena dela. Ikusi behar besterik ez dago adin batetatik gorako idazleek, garai batetan idatzi izan dutenak baina azken aldian ezer gutxi idatzi dutenak, beren bizitzak normalean nahiko ondo montatuak dauzkatela. Eta ez bakarrik liburuengatik, jakina, baina liburuak askotan merezi gabeko ospea ematen du.

ARGIA.- Badirudi errezero handiaz ikusten duzula Idazleen Elkartea.

J.Z.- Ez, ez, nik ez dut idazlea atakatu nahi. Areago, Elkartearen eskabideak ongi iruditzen zaizkit, baina uste dut gauza asko erlatibizatu behar direla. Behingoz has gaitezen bereizten idazle onak eta idazle txarren artean, eta bakoitzari merezi duena eman.

ARGIA.- Idazlearen mitoa puskatu nolabait...

J.Z.- Bai, gainera Elkartearen

Jexux Zabaleta

montaia horren atzetik badut susmo bat, nahiz eta frogarik ez izan. Azken bizpahiru urteetan badago jende gazte bat izugarritzko indarrez saiatzan ari dena expresibitatea lantzen eta literatura mundua aberasten. Aurrekoek egin ez duten saioa egiten ari direnak. Orduan nik uste dut jende konsakratuak edo idazle zaharrek erreparatu dutela bultzada gazte bat badatorrela eta bakoitzak lehen irabazitako postuak gorde nahi ditu eta horrelakoxe beldurren bat edo ez ote dagoen susmoa dut. Behintzat zenbaitengan era horretako egoismo jarreraren bat tartekatzen da.

LUIS HARANBURU ALTUNA; «EZ DAGO PENTSATZERIK EUSKAL IDAZLEARI PAGA- TU BEHAR ZAIONIK»

ARGIA.- Idazle guztiei oraindu izan zaie zure editorial horretan?

L. HARANBURU ALTUNA.- Ni editore bezala hasi nintzenetik bost bat urte egingo du, eta ordutik gaur arte memoriaturik nik uste dut bost idazleri bakarrik ordaindu izan zaiela. Bost kasu nabarmen horiek kenduta, euskal autoreen artean ez zaio inori ordaindu. Eta horiei pagatu izan zaie egoera pertsonal nabarmen batzu zeudelako tartean, dirurik ez zutelako edo. Bestela, ez da inoiz ordaindua izan. Dirutan esan nahi dut, zeren liburutan egileak bati nahi adina eraman izan ditu.

ARGIA.- Eta zein arrazoinengatik ez zaie ordaindu? Kostu garestiegiak edo?

L.H.A.- Bai, baina beste gauza batzu ere badaude, eta nire ustez euskal idazlearen tipifikazio bat egin behar genuke. Esate baterako, uste dut euskal idazleak ez duela inoiz idatzi diruagatik, edo dirua efektiboan kobratzeagatik. Profesionalizazio maila hori ez zegoenez, autoreak ere ez zuen inongo eskabiderik egiten.

ARGIA.- Eta liburuak irabaziren bat uzten dutenean?

L.H.A.- Hiru bat kasu kenduta, gainerako liburu guztiekin dirua galtzen da. Hor argitaratze gastu batzu daude, eta liburuaren komertzializazioak ez du margen erosorik uzten idazlea ordaindu ahal izateko.

ARGIA.- Gaurko egunean egoera hori ez al da zer edo zer aldatu?

Luis Haranburu Altuna

L.H.A.- Beno, orain badirudi normaltzen ari garela, edo normaldu nahi gaituztela, eta badaude Euskal Herrian instituzio batzu sortu berriak, eta badirudi nolabait ere normalizazio batetara eramanez nahi lukeela euskal liburua. Dena dela, euskal liburuaren normalizazioa urrun ikusten dut oraindik.

ARGIA.- Eta Idazleen Elkartearen sortzeak zer suposa dezake?

L.H.A.- Nire ustez idazleaz hitzegitea profesio bezala gaurregun hemen ez da posible. Ez dago euskal idazle profesionalik. Orain Euskal Idazleen Elkartearen sortu da eta elkarte horren esangura nire ustez normaldu nahi horren barnean kokatzen da. Normaldu nahi hori da borondatezkoa da, eta borondate hitzak boluntarismoarena dakarkit gogora.

ARGIA.- Eta etorkizunerako ez duzu asmorik idazleari ordaintzeko?

L.H.A.- Egoera zer edo zertan aldatu egin da, hau da, Eusko Jaurlaritzak diru bat eman du euskal liburua babesteko eta diru horren depositarioak nolabait editoreak egiten garen, orduan bai posible da idazleen pagaketari aurre egitea. Gu joan den urtetik hasi gara euskarazko liburuei erdarazkoei bezainbat pagatzen eta subentzioak dauden bitartean asmo horrekin segituko dugu. Dena dela ez dago pentsatzerik euskal idazleari pagatu behar zaionik.

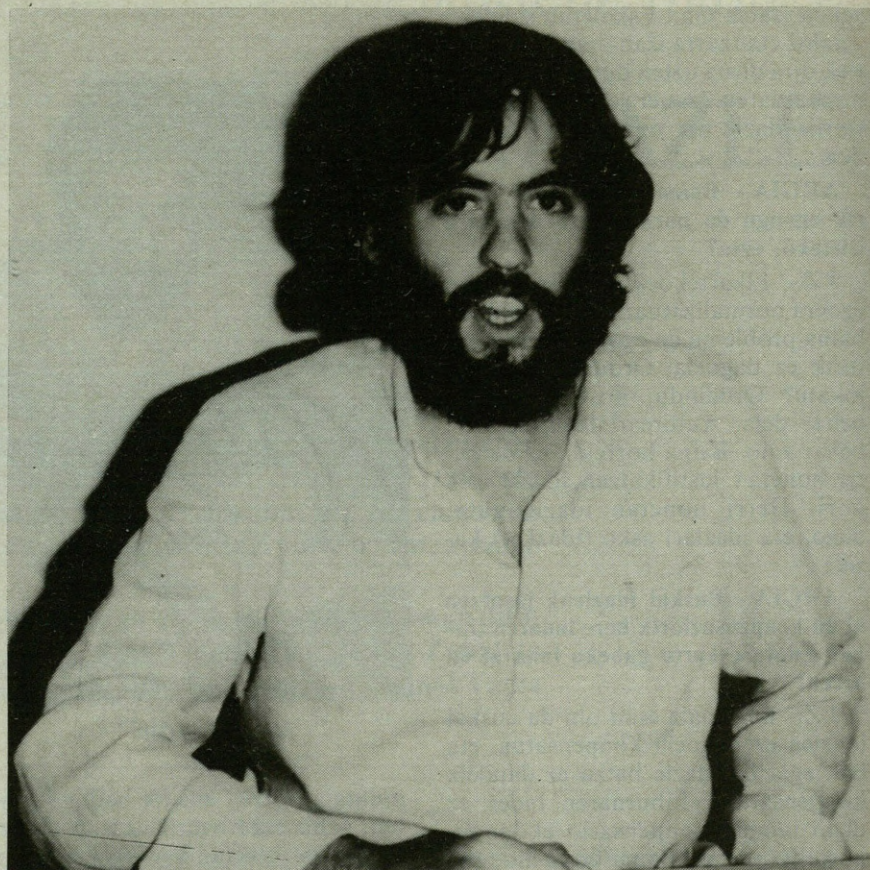
ARGIA.- Eta salneurria gehituz, ez al litzateke posible?

L.H.A.- Hori artifiziala da, gaur egiten ditugun tiraden hiru aldiz gehiago atera behar bait genuke kostoak normaltzeko. Tiradak, aldiz, behar doaz eta baita irakurleak ere. Euskal liburugintzaren krisi larri hori hor dagoen bitartean artifizialak dira planteiamendu horiek. Nik errespetatzen ditut Elkartearen planteiamenduak eta ni ere agian, idazlea naizenez, partaide izango naiz, baina oraingo nahiko eszeptikoki ikusten dut horren bilakaera.

IMANOL TAPIA: «HEMEN BADIRUDI ARGITALETXEAK ZIRIKATU BEHAR DIOLA IDAZLEARI»

ARGIA.- Orain arte beti ordaindu al dio idazleari «Elkar» argitaletxeak?

I. TAPIA.- Nik uste dut gure jokaera izan dela beti liburuetan ehuneko hamar hori ordaintzea. Hori bai, kasu berezi batzutan, esate baterako haurrentzako metodo batekin, ez da

Imanol Tapia

ordaintzen askoz gastu handiagoak suposatzen dituen zerbait gehitu nahi badiote liburuari. Baina beti akordio batez. Ehun kasutatik larogetamabostetan ordaindu izan da.

ARGIA.- Eta gastu berezitan bat suposatzen al du eskubideak ordaintze horrek?

I.T.- Beno, nolabaiteko gastua suposatzen du baina liburuak dituen gastu finkoetatik (inprimategia, fotomekanika, e.a.) hori beste bat izango litzateke. Beste apartadu txiki bat suposatzen du baina haseratik kontutuan hartuz gero ez du buruhausterik ekartzen.

ARGIA.- Orduan prezioa gehitzea suposatuko luke, ezta? Alegia, irakurlearen gain gelditzen dela hori pagatzea...

I.T.- Alde batetatik bai baina beste aldetik ez. Esan nahi dut gure politika editoriala beti izan dela prezioa jartzerakoan itxurari begiratzuz erdarazkoen pareko prezioan eskaintzea. Eta horretarako gastu finko horiek ahalik eta gehiena jaisten saiatzen gara.

ARGIA.- Euskal liburuaren merkatuak zein pobiltasunez eskaintzen ditu argitaletxeentzat nahiz idazleentzat?

I.T.- Hori bai da gure tragedia, hau da, euskal liburuaren merkatuak dituen kondizioekin ez dagoelako inongo bizimodua eskaintzerik idazleari, ezta ere inongo irabazirik argitaletxeentzat. Saltzen diren liburuekin diru apurtxo bat lortzerik izango da, baina hori besterik ez eta gehienez jota. Dena dela, literatur obretan gu ari gara orain saiatzen egile eskubideak baino gehiago ordaintzen: itzulpenak dexente pagatzen dira eta sorketa lanak itzulpenak adina gutxienez pagatu nahi genituzke.

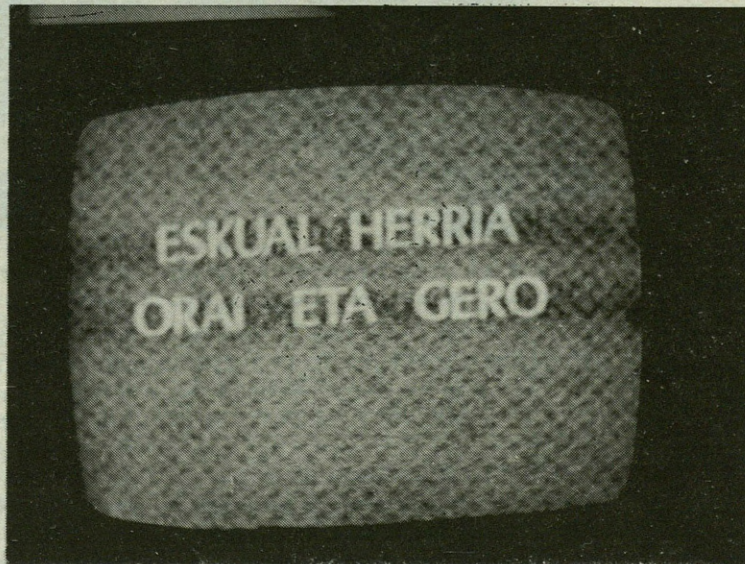
ARGIA.- Eta orain nolabaiteko Elkarte erreibindikariorik sortuko al da?

I.T.- Ez, nire ustez egile eskubideengatik behintzat ez da iskanbilarik sortuko. Halere, idazle guzti horiek nik ez dakit non dauden. Guri hiru urte hauetan eta narratibagintzan hiru nobela besterik ez zaizkigu iritsi, eta hori jakin nahi nuke. Gainera, badirudi herri honetan —beste herrietan ez bezala— argitaletxeak idazleari zirikatuta behar diola, eta aldeantzez behar luke.

Jexux IJURKO

E.T.B. edo Euskal Telebista omen datorrela. Edo Eusko esan behar Euskal orde? Geroak esango du hori nola suertatuko den, baina guk alderdi bat ikutu nahi izan dugu martxan ikusi aurretik: bikoizketa edo doblajea. Erdal filmeak euskaraz ikusi ahal izatearen mirakulu hau nola ari diren burutzen jakin nahi izan dugu, baina goikoek esan dutena egunkarietan maiz irakurrita daukagunez bertan lan egiten duten bi langilerengana jo dugu guk geuk. Hor dituzue esandakoak, eta norbaiti partzialak direla iruditzekotan hor daude, beti bezala, aldizkariaren orrialdeak zabalik.

Bi elkarrizketatuen identitatea izkutuan utzi dugu, haiek hala eskatuta. Nolabaiteko zigorren beldur ziren itxuraz.

—telebistako filmeak doblatzen
dituztenekin hizketan—

TELEFILMEEN EUSKARA, OSO MAILA INPROBISATUAN

ARGIA.- Normalean jende gutxi daki hemen zenbat zentru dabilztan doblaje edo bikoizketa lanetan. Horientzat eta sarrera gisa konta ezazue non eta nola ari diren Euskadin ihar-duera horietan.

JOSEBA.- Mementu honetan bi zentru daude lanean. Bat, hasera batetan hasi zena Donostian, eta orduan Gobernuaren menpe baldin bazegoen ere, orain enpresa fantasma

bat sortu dute nolabait horren ardura baztertzeagatik. Eta gero Galdakaon dagoena, «Xoxoa» diskaetxea izandakoaren estudioetan. Oraingo funtzionatzen dutenak horiek dira: Galdakaon bi sala, eta Donostian bat. Biak bi turnotan.

ARGIA.- Eta jendearen aldetik, zenbat zabilzte lan horretan?

JOSEBA.- Beno, Donostian hiru ikastaro egin dira bikoizleak sortze-

ko, eta horietatik berrogeitabosten bat bikoizle atera dira. Hori teoriak noski. Gertatzen da lana egiteko orduan batzu ez direla inoiz deituak izaten, eta hor badabil jende bat inoiz lanik egin ez duena. Praktikan lanean ari direnak hogeitamar izango dira.

Galdakaon gehiago izango dira, baina egia esan hango kontuetaz ez dakigu gehiegi, gero Donostiakoak gara eta.

«MAILA INPROBISATUAN IBILI GARA»

ARGIA.- Bikoizketa prozesuak zein etapa ditu?

TXUS.- Lehendabizi ekartzen dituzten jatorrizko testua itzuli egin behar duzu, euskaratu. Ondoren zuzendu egiten da, eta geroago ajustatu. Ajustatzea esaten zaio testua behar den tokian sartu ahal izateko egin behar diren aldaketak egiteari, luzatu nahiz laburtu, hitzak eta isiluneak neurtu, etabar. Eta azkenik, bikoizketa bera egongo litzateke, hau da, guk egiten dugun lana. Azkenik, postprodukzioa legoke, bandak ipini, efekoak eta gainerako hotsak gehitu, etabar. Hori oraingoz Madrilen egiten da baina etorkizunerako hemen egitea pentsatzen dute.

ARGIA.- Eta materialari dagokionez, zer moduzko kondizioak dituzue?

JOSEBA.- Hor esan beharra dago orain arte behintzat oso maila inprobisatuan ibili garela. Agian makinak oso onak izango dira eta teknika mailan dauden onenak baina gainerantzeko kondizioetan nahiko maila kas-karrean aritu gara.

TXUS.- Lehenengo gauza sonortatea izango litzateke, eta Donostiako salan adibidez oso sonortate txarra dago. Hiru aldiz saiatu dira insonorizatzen sala hori eta oraindik norbait gainetik pasatzen bada, grabatu egingen dira. Eta berdin aszensorearen hotsa edota goiko atsoak botatako bronkak. Dena dela pentsatzen dut hori dena konponduko dela egunen batetan, konpon daitekeela eta konponduko dutela. Baina orain arte egindako produktuak kondizio horietan eginak daude, eta egia esan maila horretan gertatutako historia esperpentikoa izan da.

FILMEETAN SALDOAK EROSI DITUZTE»

ARGIA.- Zuek aukera pribilegiatua izan duzue aukeratutako filmeak ikusteko. Zer esan dezakezue hain kalitateaz?

TXUS.- Eusko Gobernuak erizpide bat erabili du filmeak aukeratzekoan, eta ni neu ere konforme egon naiteke agian, hau da, ezin direla oso roilo pedagogiko edo kultural ugariak sartu, jendea nekatu egiten dela eta entretenigarriak ere behar dituela. Baina beno, gauza guztiak beren limitea daukate, eta nik uste dut gainditua daukatela limite hori.

«Gure egoera laborala ilegal da: ez gara langile asalariatuak eta ezta ere langile autonomoak».

JOSEBA.- Batzutan garbi dago saldoak erosi dituztela. Gauza batzutan diru askoz gehiago sartu dute baina filmeak erosteko oso presupostu laburra pentsatu dute. Azken finean erizpide ekonomikoak dira normalez.

ARGIA.- Garbi dago filmeak erosteko merkatuaren arauera mogitu behar duzula baina zehaztuko al zenukete zein legez mogitzen duten merkatu hori?

JOSEBA. Oso gauza konplikatu da baina badaude gauza orokor batzuek. Adibidez, estatu batzuek onartzen dute Euskal Telebistaren nortasun estatala eta horregatik deskontua egiten dute; besteek ez eta horrek eragiten du merkatu oso konkretu batzutan erostera. Horretaz gain, merkeen erosi nahi badituzu denak filme zaharrak dira, hamar urtetakoak edo, eta gainera lotetan saltzen dituzte. Orduan hamar filme batera saltzen dizkizute eta filme bat ona bada ere, beste guztiak txarrak izan daitezke.

«PERTSONA BAKAR BATEK AUKERATZEN DITU FILMEAK»

ARBIA.- Eta edukiari begiratu gero, nolako filmeak izango dira datoren urtean euskaraz ikusiko ditugunak?

TXUS.- Ez dakit, zaila da gauza orokorrik esatea, baina nik uste dut gaurregun telebista espainolean ematen direnen antzekoak direla. Ez dut uste alde horretatik aldaketa handi-

«Gu geu nobatoak gara eta ezin da beraz exijitu gauza zoragarri bat egitea».

rik dagoenik.

JOSEBA.- Izan ere, erizpide batzuek badira, baina oso jeneralak. Esate baterako, esaten dute biolentziarik ez duten filmeak aukeratu dituztela, baina biolentzia filme guztietan ageri da eta oso gauza subjektiboa da. Adibidez, kasu konkretu bat aipatzeko, lehoi marika bat azaltzen da marrazki animatu batzutan, eta barregarri bezala jartzen da. Orduan hori niri biolentzia iruditzen zait, ezta?

ARGIA.- Filmeak aukeratzeko bala dago batzordenen bat? Zeinek darabaina horren ardura?

TXUA.- Azken finean, hori da problema. Gauza guzti hauek pertsona bakar batek erabakitzen ditu. Hau da, tipo bat da Europatik dabilena filmeak erosten eta bera bakarrik da zein erosi eta zein ez erabakitzen duena. Tipo baten eriztitara dago dena utzita.

ARGIA.- Orain artekoaz gain, jende aldetik zer nolako kondizioak dau-
de?

TXUS.- Hori ere badago, jakina. Gu geu nobatoak gara, eta horrek ere neurri handi batetan suposatzen du produktu horrek ezin duela perfekzio minimo batekin atera. Eta hori inportantea da: ezin da exijitu gauza zoragarri bat egitea hemen gabiltzan guztiok lehen aldiz gabiltzala honetan kontutan hartuz. Esan nahi dut gauza guzti hau hasi berria dela, eta dramatizazio aldetik formazioa falta izugarri bat dago alde batetatik, eta langile guztiok esperientziarik gabe-koak gara.

«Lehen jendea ilusioz aritzen zen; orain kondizio ekonomiko hauekin gero eta gutxiago».

«JENDE GEHIENA EUSKARAREN MUNDUTIK ETORRIA»

ARGIA.- Izan ere, zuen artean ez dago batere aktorerik...

JOSEBA. Hori da. Konturatu zaitetz beste herrietan aldrebes gertatzen dela. Teatroan edo zineman ibilitako aktore pilo batek doblajera pasatzea erabakitzen du nekatuta edo erreta dagoelako. Hemen, noski, ez da horrelakorik gertatzen, eta rodaje falta hori asko nabari da produktuan.

ARGIA. Orduan zeinarlotatik etorri da jendea, aktorerik ez badago?

JOSEBA.- Beno, ez dakit kasualitatea izango den, baina jende gehiena euskararen mundutik etorri da, euskarazko irakasleak izandakoak, eta baten batzu antzerki afizionatutik.

TXUS.- Eta gainera, dramatizaziozko formaziorik ematen ez dizute-nez gain, ez dizute inongo erraztasunik ematen adibidez «Antzerti»ko klaseak batera eman ahal izateko. Eta hori negargarria da benetan.

«LAN PRODUKTIBO SOILTZAT JOTZEN DUTE»

ARGIA.- Zuek esan duzuenarekin badirudi oso beltza dagoela guztia...

TXUS.- Hainbeste ere ez...

ARGIA.- Beno, behintzat kontraste handia dago zuek esandakoak eta E.T.B.ko arduradunek botatakoen artean ezta?

TXUS.- Bai, bistan dago deklarazio horiek dexente triunfalistak izan direla, baina hor dena dela tranpa bat erabili dute: «ongi daude, baina kontutuan eukiz hasera batetan gaude...» eta horrekin inpresio positiboa ematen dute baina badaezpada atzera egiteko bidea garbi utziz.

ARGIA.- Zuzendaritzarekin izan dituzuen iskanbilengatik, badirudi horretan ere kexarik baduzuela. Zer esango zenukete?

JOSEBA.- Noski, horrek ere inportantzia handia dauka, eta ez hainbeste gure egoera laboralagatik —naiz eta oso inportantea izan— horrek sortzen duen langiro negatiboagatik bai-zik.

TXUS.- Izan ere, garbi dago haien ustez gurea ez dela artelan bat, lan

«Pertsona konkretu batzuren eskutan dago telebistan nahiz irratieta zein euskara erabili erabakitzea».

produktibo bat baizik. Orduan, gutako bakoitzari egunean hainbeste egin behar dugula esaten zaigu, eta gauza baliadun bakarra neurri hori betetzea da. Orduan, kezkatzen zaituen gauza bakarra kupoa betetzea da, eta askotan kalitate minimorik ez duten gauzak ontzat ematen dira. Guzti hori produktibitate eskema estu horregatik, ahalik eta diru gutxiena gastatu behar da eta...

«GURE EGOERA LABORALA ILEGALA DA»

ARGIA.- Zuen langile egoera zein da mementu honetan?

JOSEBA.- Hasteko, ez gaituzte langile bezala kontsideratzen ere. Hau da, guk ez dugu inongo kontratirik inorekin, eta berez ez gara inongo enpresaren langile alokatuak. Ez gara ezeren jabe, ez dugu inongo tresnarik, gure balio bakarra ahotsa da, deituak izaten gera noizean behin eta lan egiten dugu. Beraien ustez, langile autonomoak behar genuke izan.

TXUS.- Baian hori ezinezkoa da, gure lanbidea ez bait dago lanbide autonomoen artean kontsideratua. Alde horretatik, beraz, gure egoera laborala ilegal da. Ez gara langile asalariatuak eta ezta ere langile autonomoak. Baina tira, gehiegi kexatzen ez garen bitartean eta beraiek kontratirik egin gabe gastuak jaisten dituzten bitartean...

ARGIA.- Halere, zuen lan horrek ongi pagatuaren fama dauka...

JOSEBA.- Egia da egunero zazpi ordu lan egiten baduzu diru mordo

atera dezekozula, baina horrela pertsona pare bat besterik ez dira aritzen. Gehienok oso egoera anormallean bizi gara. Astebeterako deitzen dizute, eta gero agian hilabete osoa joan gabe pasatzen duzu. Eta noski, aplikazio osoa eskatzen dizu, ezin duzu bestelako lanik egin, mementuoro dei posible baten zain egon behar duzu.

«JENDEA GERO ETA GUTXIAGO ARDURATZEN DA»

ARGIA.- Eta lan kondizio horiek ba al dute eraginik azkenean sortutako produktuan?

JOSEBA.- Dudarik ez dago jendea gero eta gutxiago arduratzen dela. Lehen ilusioz aritzen zen jendea; orain gero eta gutxiago. Garbi dago inseguritate ekonomikoak ondorio bezala axolagabekeria dakarrela, eta Gobernuak bere jarrerarekin segitzen badu —jende asko inguruan dantzan, baina inorekin konpromisurik ez—, ondorioak telebistaren beraren kalitateak nozituko ditu.

ARGIA.- Bukatzeko, euskararen gaia aipa zitekeen ere...

TXUS.- Bai, eta hori hain puntu inportantea izanik, egia esan gaurregun ez dago inongo kontrolik gai horretan. Hasera batetan Gobernuak zen itzulpen guztietaz arduratuko zena, baina egun zentru bakoitzak bere erizpideak erabakitzen ditu. Gainera, ez dago inongo erabakirik ahozko komunikabide guztietan zein euskara mota erabili behar den. Orduan, irits gaitzeko irrati batetatik bestera edo telebistara euskara mota desberdinak erabiltzea. Azken finean pertsona konkretu batzuren eskutan dago euskararen kontu guztia.

Jexux LURKO

IZURRI BERRIA

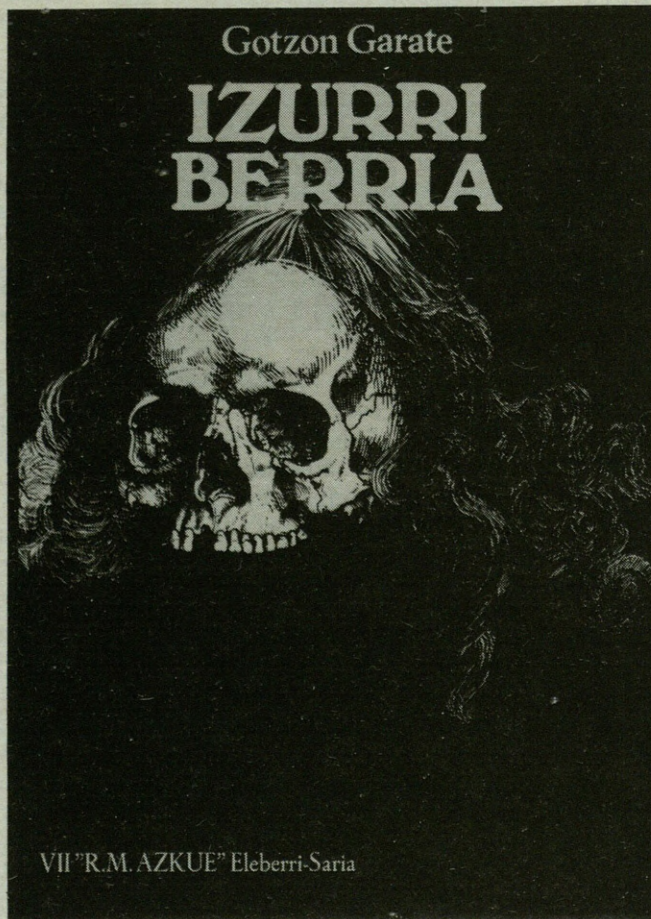
Argitaratu berria daukagun nobela honek, iazko «R. Azkue Literatur Batzaldiko Eleberri-Lehiaketan» irabasi zuen. Bilbo Aurrezki Kutxaren eskutik datorkigu beraz.

Eleberri hau poliziakoa da, eleberri beltza hain zuzen, eta droga eta emegaldien munduan kokaturik. Oso liburu interesgarria bilakatzen zaigu hau, baina liburua bera interesgarritzat jotzen badugu, aintzinsolasa ez da gutxiago. Gotzon Garatek, liburua-aren egileak, egindako aintzinsolasa honetan polizieleberriei eta euskaraz egindakoei buruz, batez ere, zenbait gogoetan agertzen zaigu. Alde batetik eleberri mota honetaz arituko da egilea, —gehiago irakurtzen dena dela, irakurlego zabala duela, beraiekiko zaletasuna...—. Ondoren euskaraz idatzitako nobelei buruz, X. Gereño, Loiki, Mariano Izeta eta Peillen aipatzen dizkigu, beraien lanetaz ohartxo batzu emanez, eta noski, Euskal herrian eta honelako literatur motan ezin utzi aipatzeko bere izena, Gotzon Garateren lan, liburuak,...

Orokorki hartuta aintzinsolasa hau nabari da lan sakon baten gaineko azala dela, nolabait orri pila bat idazteko materiala dagoela eta urte batzu barru kaleratzea nahi eta espero duguna. Polizieleberrien gainbegirada honek aldeaz aurretik liburuan, «Izurri Berrian» sartzen gaitu, ateak zabaltu, irakurtzeko grina, irrika sentierazi.

eleberria

15 kapitulu laburretan

agertzen zaigu, puzzle baten 15 zatiak. Dena osatu arte loturik uzten zaituen horietako liburu bat; misterio, jakinnahia, grina, hiltzaileak eta arazoaren irtenbidea aurkitu beharra nahasturik. Elkarrizketaz josita, Bilbon tokituta, gaurko gaia ikutuz dator- kigun nobela.

Detektibea ez da iadani- nik Jon Bidart, Haitz Zume- ta baizik. Oraingo hau gaurkoa, egiazkoa da, maitasuna eta gorrotoa, bizi alaia eta lana, polizia eta borrero; kaleko gizon arrunt baten sentimendue- kin, eta maitasunagatik

mendeka hartzen duena. Nobela beltza da, heriotza ugari eta bukaera txarrare- kin, erreala, gaurkoa, go- gorra.

Lehenengo sei kapitu- luetan egoeran azalpena daukagu, giro eta jende deskripzioak, usteak eta asmoak, mesfidantzak eta lagunak; piskanaka egoera korapilatuko da, amarauna ehotu eta susmoak har- tzen hasi; baina trama guz- tia hau batzutan argitu arren, azkenerako guztiz nahastu eta saltsa maltsa bihurtuko da, azken azke- nean irtenbidea ikus deza- gun.

Grinak irakurtzeko irri- ka, jakinnahia, handiogo- tzen doa kapituluak iraku- rri ahala; eta aintzinsola- sean egileak zioen «Eskue- tan hartu eta ezin utzi» hori lortu du. Dena den azken eritzi honetan libu- ruaren laburtasunak ere laguntzen du, berehala ikus bait daiteke irtenbi- dea, konponketa gertu da- goela.

Liburuan erabilitako euskaraz, hoberena egileak berak aintzinsolasean eta ARGIAko 928. zenbakian baserriko euskaraz, eta 936. zenbakian diona ira- kurtzea litzateke. Euskara zaindua, aberatsa dauka- gu, baserriz baserri jasota- koa.

Gotzon Garateren au- rreko nobelekin parekatuz aldaketa bat sumatzen da, aurrerakada bat alegia; euskal giro «jatorretik», baserria, herritxoak, ir- ten eta honelako hiri handi batetan, Bilbon E. Han, droga munduan sartzea; gaurko gai bat hartzea, eta eleberieleberri beltz bat egitea, aurrerakada baten seinaleak dira.

Liburuaren izenburuak ere, mereziko luke komen- tariotxo bat, ziurasko ongi pentsatua egongo bait da; IZURRI —honekin gai honetaz idazlearen jokaera azaltzen zaigu, eta bere ga- rrantzia adierazi—, BE- RRIA-k ordea gaurkota- suna azaltzen digu.

Agian liburua irakurri ondoren komeniko litzate- ke berriro irakurtzea ain- tzinsolasa, gauza askotan eman beharko genioke arrazoiak Gotzoni; polizie- leberrietako zaletasunaz ari denean batez ere.

Xabier E.

Euskaratik JOYCE-ri begirada bat

Narratibaren iraultza

*James Joyce-ren obra, eta bereziki bere «Uli-
ses», literatura modernoaren narratiban dugu go-
ren puntua. XX. mendeko lehen herenean, hiru
idazle nagusi dugu. Hauek nobelaren zentzu berri
bat ekarriko dute, bakoitzak arlo diferente bat
landuz.*

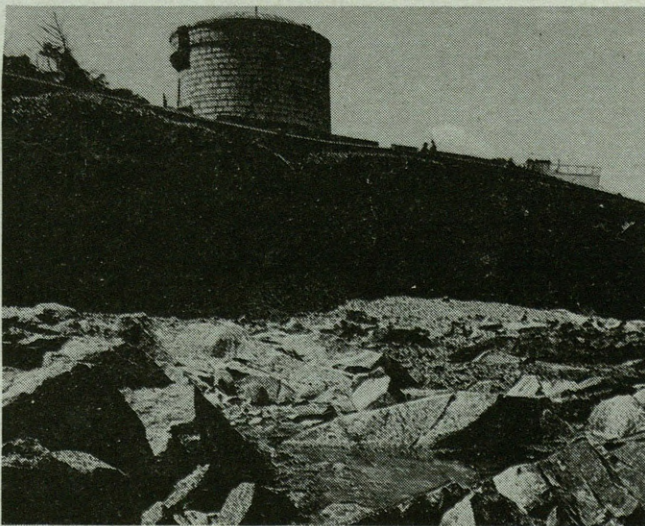
*Franz Kafka (1883-1924), Marcel Proust
(1871-1922) eta James Joyce (1881-1941). Hauek
narratibaren betidaniko kontzepzioa kuestiona-
tzen dute: kondatzeko modu lineala, deskriptiboa,
eta heroiaren izaera eta jokaera.*

*«Répondant à la réalité d'une civilisation de
masse, le «héros» des temps modernes est un mé-
diocre, souvent un pauvre type, brisé par la dureté
de l'appareil social ou par la force objective de
l'histoire».*

Joyce eta Irlanda

Duela ehun urte jaio zen Dublingo Rathgar auzoan James Joyce, ingelesez idatzi zuen idazle irlandarra. Irlanda britainiar domeinu pobre bat zenean, irlandarra izatea tokatu zitzaion. Ingalaterra oso industrializatu baten des-
pentsa agrikola zen, batez ere bere patata produkzioari esker. «Ulises» lanean protagonista den Bloom jaunak beti darama soinean patata tximur bat kutun gisara, bere amak herentzian utzitakoa: hau zen Irlandaren egiazko sinboloa.

James Joyce-ren lan osoa Irlandari dedikaturik egon arren, beste lanetan agertzen den Irlanda erreferentzia erabat pertsonala da, autonomis-
ta irlandarren «Home Rule»

*Dublingo «Martello» dorrea. Hemen lekutzen du Joyce-k «Ulises»-
en lehen kapitulua.*

delakoarekin zerikusirik ez duena.

Aldiz, bere haurtzaroan, autonomisten burua zen Parnell izan zuen idolotzat, seguru asko bere aitaren eragin ideologikoaren ondorioz. Bederatzi urte zuela, poema bat dedikatu zion, eta tamalez bakarrik haren titulua ezagutzen dugu: «Et tu, Healy!», hau izan baitzen Parnell salatu zuen pertsonaia. Harrigarria bada ere, adin horrekin, nola gonbaratu zuen Cesar-en hiltzailea izan zen Brutus-ekin.

Baina Joyce nagusitzen doan neurrian, nazio arazoa ahanzten doa, ez du nahi autonomistekiko harremanik. Eta are gehiago, maiz biziki atakatuko ditu.

Hain zuzen ere, 1886. ur-

«Nelson-en pilarearen aurrean geldiroage joaten ziren tranbeak, Karril-orratzetan sartu eta trolea aldatzen zuten, eta Blackrock, Kingstown, Dalkey, Clonskea, Rathgar eta Terenure-runtz abiatzen...» (Ulises, I, 223)

tean autonomista irlandarren mugimenduak krisialdi gogorra ezagutu zuen. Autonomiaren projektua, Londreseko behe-Kamarak onartu arren, Goi-Kamarak ukatu egin zuen. Honekin partidu autonomistaren bidea agortu eta handik gutxira pikutara joan zen. Bestalde Parnell adulterioan harrapatu eta tribunale-tara eraman zuten, honen ondorioz elizaren laguntza osoa galduz.

Autonomisten partiduaren desagertzearen ondoren, beste indar batzu agertu ziren eremu politiko berberetan: SINN FEIN («Guk bakarrik» gaelieraz), hasieran ez-bilolentoa eta burgues-txikia; LABORISMO IRLANDARRA, eta erakunde sekretu bat: IRISH REPUBLICAN BROTHERHOOD. Gainera eta intelektualez osaturik eta literaturaren inguruan, GAELIC LEAGUE, Gaelierari indarra eman nahian, teatroan eta lirikan saiatu ziren batez ere; paradoxikoa da bainan hastapenetan ingelesez idatzi zuten. Lady GREGORY izan zen talde honen bultzatzaile nagusia, poeta handiena W. B. YEATS, SINGE eta A.E. (George Moore) hantzi gabe. Baina abangoardia literario honen tragediarik handiena, figura garrantzi-

tsuenak ez zirela bertan integratuko eta Irlandatik alde egin zutela: ala Bernard SHAW, Londresera joanik, eta JOYCE bera kontinentean autoatzerriraturik.

«Ulises»-en oso kritika gogorra egiten dio A.E.-ri: «AEngus gladiua, deitzen dut nik. Ziur nago «idée fixe» bat duela...» (Ulises, I, 393).

Joyce-k ez du nazionalista irlandarren espiritua, ikusmi-

ra unibertsalago batetaz jabetzen da eta jaingo berri bat aurkitu du: IBSEN, zeini dedikatzen baitio bere lehen artikulua, Londreseko aldizkari batetan argitaratua.

Gainera halako projektua estrainoa asmatu zuen: 1904.eko Irailean, Joyce beste bi lagunekin Dublingo «Martello dorre» bizitzera doa. Lagunak, Gogarty (medikuntza ikaslea) eta Trench (ingeles bat, Irlandako ohiturretaz

interesatua). Eta hiruren artean proiektu harrigarri hau imajinatu zuten: Irlandaren helenizazioa bultzatzea.

«Ulises»-en hasieran pasarte hau aurki dezakegu. Bilduta dauzkagu Joyce-Stephen Dedalus, Gogarty-Mulligan eta Trench-Haines, zita helenikoak erabiltzen: Itsasoa: «epi oinopa pontos» (Ulises, I, 78).

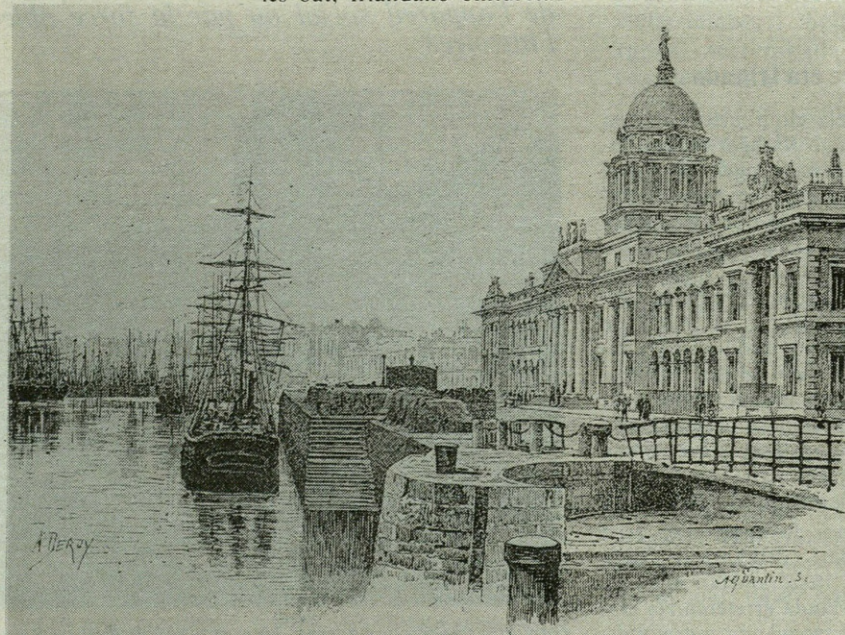
Gogarty-Mulligan-ek haxe diotso Joyce-Stephen-i:

«Biok elkarrekin lanegin-go bagenu, agian irla honen alde zerbait egingo genuke: helenizatu». (Ulises, I, 80)

Beste batetan horrela dio «Ulises»-en: «Ezin dugu herriz aldatu, alda dezagun gaia».

Joyce-k ukatzen duen Irlandaren ideia hori, agian bere aitarekin identifikatzen du eta Eliza Katolikoarekin. Eta bi hauei kritika gogorra eta gordina eskaintzen die bere lanen aipamen orotan.

Halere eta lehen aipatu dugun bezala, Dublin eta Irlandaren presentzia iraunkorra da bere bizitza eta lanetan. Bere narratiba osoa Irlandaren inguruan eraikita dago, agian beste Irlanda bat, subjektiboa, pertsonala, bibentziala. Bere obra osoa da Ir-

Liffey, Dublingo ibaia «Finneganen itzartzea»-n objektu nagusia.

landaren nostalgia, hango jendearen oroitzapena, bere historia eta -radizioak ditu beti gogoan. Nostalgia-aren zentzu berriaren bilakuntza baten aurrean aurkitzen gara: agian, kasu honetan ere denbora galduaren bila.

Hizkuntzaren Odisea

Sarritan esan ohi da, Joyce-ren obra guztia ziklo autobiografikoa dela. 1914, urtean argitaratu zen «**Dublindarra**», 15 ipuin labur, hiriburu-ko pertsonaia desberdinen bidez inguruko errealtatearen deskribapen zatikatua eskaintzen digu.

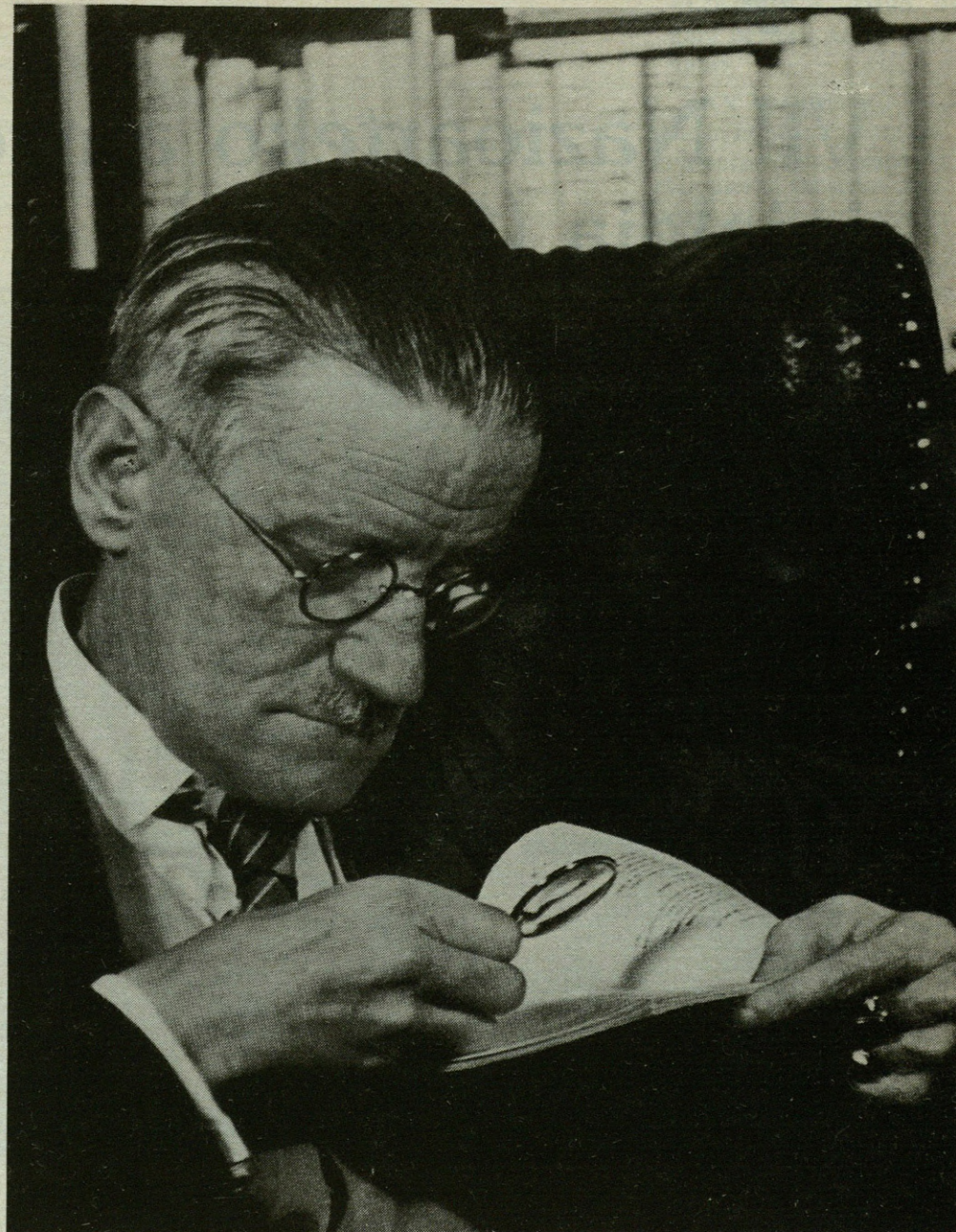
«**Artista Gaztearen Erretretua**»-n inguruaren kontatzeari idazlearen presentzia gehitzen zaio, Stephen Dedalus izenez agertzen baitzaigu Joyce bera, obraren protagonista bihurtu arte. Baliabide estilistiko hau oso garrantzitsua izango dugu ordutik aurrera haren obratan, alde batetik inguruaren deskribapena aberasten baitu, baina narraturiko objektuarekiko urruntasuna eta ikusmira kritikoa mantenduz.

Baina alde guztietatik kontsideratuz, «**Ulises**» (1922) dugu Joyce-ren lanik inportanteena. Nobela honetako bi pertsonaiatan bikoizten zaigu egilea: Stephen, artista gazte kreatzailea, eta Leopold Bloom gizon heldua eta da-goenerako ez artista ez gazte sentitzen ez dena.

Bakarriketaren baliabide literario iraultzaileak nobela guztiko narrazioa zeharkatzen du, errealtatea subkonszientearen ibilaldi askearen medio agertzen zaigun bitartean. Lotsa eta lotura guztiak galdurik, Stephen-Joyce-ren sentipen, fobia, amorru eta desioak datoz gure aurrera: aitarenganako gorrotoa, «**Italiar zahar, ero eta zelatia**» den Elizaren eraginaren kezka, edo jatetxe batetan sartu eta jendea jan eta jan ikusteak Bloom-Joyce-ri probokatzen dion nazka.

Baina pertsonaiak edo gaiak baino hizkuntza bera bilakatzen da azken bi nobelen protagonista. «**Ulises**»-en eta azken obra den «**Finnegan-en itzartzea**»-n nabaritzen zaigun bezala.

Beste ezer baino gehiago hizkuntzaren odisea dugu Joyce-ren «**Ulises**», eta «**Fin-**

negan-en itzartzea» berriz, abentura eroa: hemen 60 hizkuntzatik hartutako elementuz osaturiko «**koiné**» ulertezina erabiltzen du.

«**Ulises**»-en kokatuz, lehen aipatu dugu bakarriketaren baliabide literarioak hizkuntzaren erabilera heterodoxo eta kreatzailea justifikatzen du, sintaxia bortxatzea eta konposaketaren bidez, lexiko-elkartze harrigarriak sortzea; horrela Stephen «**itsaso berde-muki eta koskoiltenkariari begira**» dugunean.

Hizkuntza literarioaren

du behar izan zuen

Hizkuntza konkretu baten heldutasun literarioaren neurri bihurtu da «**Ulises**» itzulpena egin ahal izatea. Azurmendik azaldu digunez (Ikus «**Argia**» 924 zenbakia), poz handia hartu dute katalanek sei urtetako lana ondoren Joaquín Mallafré irakasleak azkenean katalanera itzultzea lortu duenean. Izan ziren lehenago ere horretarako beste ahalegin batzu.

Sasoia dugu «**Ulises**»-i euskaratik ere begiradaren bat emateko.

adierazkortasunaren gailurra dugu «**Ulises**». Hortik nobela hau beste hizkuntzetara itzultzeko zailtasun harrigarriak: 1930. urtean frantsesera itzuli zenean Auguste Morel, Stuart Gilbert eta Valéry Larbauden lana Joyce-k berak lagun-

Karmelo LANDA
Antton AZKARGORTA

VII Nazioarteko antzerki jaialdia (Gazteiz)

Falso movimiento: «Tango Glacial»

Colombaioni anaiek utzitako farre aztarnei eta arbasoek herriz herri eramaten zuten «Comedia dell'arte»-n oinarritutako parodiak beste era bateko filosofia eta teknikak erabiltzen dituen Falso Movimento italiar taldearen antzespenak jarraitu zien.

Italiar talde gazte hau zazpi lagunek osaturik, zuzendaritza Mario Martonek eramaten duelarik. Benezia-ko Bienalaren ondoren arrakasta handia lortu zuten.

Baina goazen Gasteizen emandako saioaren kon-tuetara. «Tango Glaciale»-k giro itxiko etxe batetan bizi diren hiru lagun bizi-zimodua aurkeztu digu. Etxeak ferekatu eta ito egiten ditu. Hargatik, hiru lagun hauek biziera aldatzen saiatzen dira, naturarekiko harremanetan aterpea bilatuz. Ikus dezakegunez, antzerki tradizionalaren antzeko egoera bat proposatzen benetan hotza den Tango honek. Hala izanik ere, guztiz ezberdinak diren elementuz egina eta hornitua dago, hots: argiaren eta soinuaren arteko

nahasketa, zinemaren teknikak, fotogramak,...

Komikiaren kutsua dario muntaiari imajinetan eta antzerki obra bat baino, beste era bateko muntaia parateatrala dirudi. Talde honen antzerkigintzak erantzun bat eman nahi dio 60-70 urteetan egindako abangoardiako antzerkiari, beraien ustez tradizioaren kontzientzia okerra den abangoardiari hortaz, alde batetik muntaia dugu eta bestetik publikoa; azken honek ez du partizipazioaren bidez obraren proiektuan sartzerik.

«Zero» puntutik abiatzen dira, hots, antzerki elementu minimoen analisis eta azterketatik: argia, espazioa, higidura. Guzti hau hizkuntza teatral berri baten menpean dagoelarik. Musika, imajina eta aktorearen ekitea elkartzen dira espektakuluan, baina, egia esan, aktorea bigarren plano batean gelditzen da, hutsune bat sortuz.

Proiektuak ez ditu lortzen teoria mailako helburuak. Hau da, publikoak ez du bereganatzen (Gasteizkoaz ari naiz, noski) taldeak bere ekitean nahi

duen «komunikazio otza». Publikoa guztiz aseptiko mantentzen da teatroan eta aseptiko ateratzen da ere lehenago ikusi duen fenomeno teatral (?)atik. Beraz, ez dago komunikaziorik.

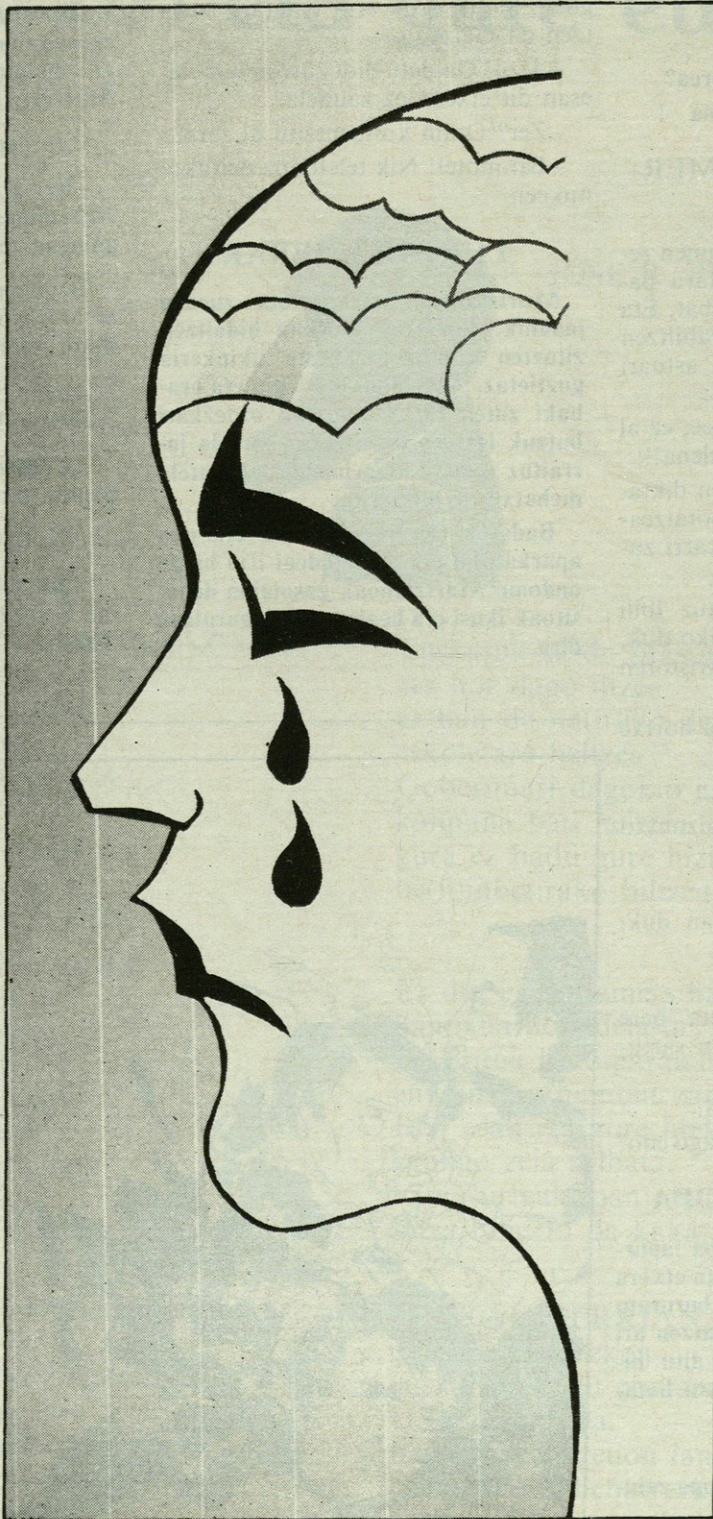
Comediants: «Demonis»

Ailegatu ziren, azkenik, komediantek eta gatzik gabea suertatu zaigun VII nazioarteko antzerki jaialdia hau benetako jai bihurtu zuten.

Hasteko, «Dimonis» kale espektakuluaren par-taide izateko aukera izan genuen, eta ezin erakor-rragoa gertatu zitzaigun. Komediantek gauak eskaintzen duen markoan kokatzen dute beren infernua, masari traje beltz-gorridun deabruak, eta alai-tasun orgiastikoa proposatzen duen infernu lege-gabea desiraraziz.

Bizirako proposamena egin ziguten astearte gauen eta onartu egin genuen komediantek tentazio bihurtu zuten infernurako gomitte hori. Bai deabruak, bai deabruak ere inbaditu egin zituzten eguneroko espazio urbanoa, enparantza bustiak, ohore haundiko monumentuak eta andamio zaratsatuak, gau euritsuen aharrausia irrifarre bilakatu. Kale txoko aspertuak ere jabetu ziren txaferoen argiaz eta denboraren soina.

Ez dago deskonpasarik ez eta erritmo galtzerik kalejiraren desarroilo osoan. Traka, txaferoak, perkusioa zaratak eta beste elementu dramatiko batzuk direla medio borobiltzen udte eta marko egokia ezartzen diote komediantek infernu paregabe honi. Ageriko erraztasunaren atzetik antolaketa zailko eta konplexutasun tekniko handiko espektakulua dugu «Demonis».

«L'Apoteosis sarao de gala de totil 1.º tocatdala»

«XX. Comediants taldearen beste obra honi dagokionez, ezin genezake esan eserita ikusteko obra denik, ez eta dantza konbentzionala era. «Dimonis»— ek bezalaxe, edo are gehiago, publikoak parte hartzea du xede. Dantza espektakulu honetan aktoreekin batera publikoa protagonista da.

Lehenengo partean munduaren eta gizakiaren sortzea azaltzen zaigu sinbolikoki, eta honi jarraikiz gizartearen jaiotza. Bigarrenean akzioa garai hurbilago batetan kokatzen da, lengoaia «Vodevil» modukoa delarik. Azkenean kalera eramaten dute akzioa eta kalejira batek eta gaueko erregearen erretzeak bukaera ematen diote obrari.

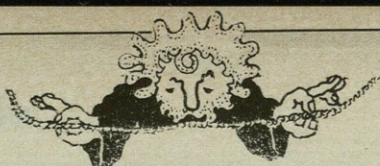
Espektakulu honen filosofia gorago komentatu dugunaren ildo beretik doakigu, eta publikoari proposamen berberak egiten dizkio, hots, bizirako eta askatasunerako proposamenak.

«Totil» erregeak errepublika proklamatzeko duenetik erreta gertatu arte jendea deskonpasarik gabeko zurrumbilo ero batetan nahaspilatzen da eta aktoreek zuzendutako jokuen bidez elkar ezagutzen du.

Komediantek dantzazten dioten jendeari, hala hemezortzigarren mendeko dantzak, nola twist edo roka; eta publikoak ez du atzera egiten eta parte hartzen gozatsu batetan murgiltzen da, bai ohikatu, nola dantzatu, edo ipurdia elkarri lastandue.

Jokua, dantza eta komediantek irudimen handiz eginiko esketxeak dira obraren osagai nagusiak.

kenari GOMEZ
ramon ODRIOZOLA

Ijitoaren eskupeta

Badoa ijitoa bere asto eta pistolarekin kale erditik eta hara non ematen dioten altoa agoazilek.

—Asto hori zurea al da edo lapurtu egin duzu?

—Asto hau?, Asto hau nerea da agoazil jauna.

—Eta noiztik da zurea?

—Astume zenetik.

—Eta eskupeta noiztik da zurea?

—Pistola zenetik agoazil jauna !

«AL POR MAYOR» MERKEAGO

Gerraurreko Eibarren ba omen zegoen tren-estaziotik fabriketara paketeak eramaten zituen tipo bat. Eta lan horretarako gurdi bat erabiltzen omen zuen, eta egun guztia astoari biraoka pasatzen omen zuen:

—Arreeee kaguendio arreeee, ez al dakik mugitzen edo arraio alena!!!

Bainan Primo de Riveraren dikadura iritsi zenean, biraoak botatzea-gatik multak jartzea legea ekarri zuten.

—Kontuz ibili hadi, kontuz ibili hadi, laister ispektorea etorriko duk, eta harrapatzen bahau, kristoren multa jarriko dik.

Pasa ziren egun batzuk eta hortxe doa gure Migel beti bezala:

—Arreeeeelaletxe arrrre!!!

Ateratzen da izkin batetik gizontxo bat bapatean:

—Bost pezeta multa.

—Bost pezetako multa esan duk, astazakil horrek?

—Hamar pezeta.

—Mekaguen Jesukristo eta bere apostolu guztiak eltze batean sartuta!!!

—Berrogei ta hamar pezeta.

—Ño! Al por mayor merkeago edo?

OILOAREN ERROPA

Gure ijito honek egunero oiloa lapurtzen zuen. Bainan egun batetan etxera lumatuta eraman behar zuela bururatu zitzaion. Erreka ondoan lumatzen ari zela goardiazibilak ikusten ditu bidean. Oiloa hartu eta erre kara botatzen du:

—Aizu! Zertan ari zara?

—Bainatzen ari denaren erropa zain-tzen.

TONTOENA

Ikastolako bi haur eztabaidatzen ari dira ea nor den bere ikastolako haurrik tontoena.

—Ikusiko duzu oraintxe bertan, ikastolako tontoena Gaizka dela.

Gaizka! Gaizka! Joan zaitez nere etxera eta begira ezazu ea han nagoen. andik ordu erdi batetara izultzen da Gaizka:

—Aizu! Galdetu diot zure amari eta esan dit etxean ez zaudela.

—Zer? Orain konbentzitu al zara?

—Bai motel! Nik telefonoz deituko nukeen.

LURTAR GORRAK

Martzianoak nazkatatuta zueden jadanik, lurtarrek haruntz bidaltzen zituzten satellite eta beste zikinkeria guztietaz. Asanblada bat egin eta erabaki zuten OVNI batetan ordezkari batzuk lurrera bidaltzera, horrela jarraituz gero, Lurra inbadituko zutela mehatxatuz lurtarrak.

Badator OVNIa Lurrera eta non aparkatuko eta gasolindegia itxi baten ondoan. Martzianoak gasolaina depositoak ikusi eta beaiengana inguratzen dira.

—Lurtarrak! Marteko Asanblada Nazionalaren ordezkari bezala zera adierazi nahi dizuegu. Berrir espaziora zikinkeria botatzen jarraitzen baduzue, Lurra inbaditu egingo dugula, sarraski handiak eraginez.

Depositoak, noski, ez zion ezer erantzuten eta martzianoa larritzen hasi:

—Ez al duk ezer erantzuten? Berrir esango diat ba, eta ondo entzun azak, ez dudalako berrir errepikatuko. Marteko Asanblada Nazionalaren...

Eta deposito lehena baino isilago.

—Ez al duk ezer erantzun nahi? Nahi duana egin ezak, baino jakinaren gainean zaudete.

Itzultzen dira Martera eta bere misioaren emaitzaren berri eman behar diote Asanbladari:

—Beno, eta hori esanda gero zer erantzun dizuete Lurtarrek.

—Erantzun?, ezertxo ere. isil-isilik gelditu dira, iritsi garenean bezala.

—Horiek dituzte barrabilak!!

—Barrabilak ez dakigu, baina pitilina Kristorena! Beso gainetik pasa eta belarrian zintzilikatuta zeukaten.

San Simon eta San Juda (Urriak 28) eta gure euskara gizajoa

JOSE R. BILBAO

1

EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ-koek
deia egina digute
geure botoa eman dezagun
euskaltzaletasun-truke.
Hizkuntz kideak kasu eginda
hala egingo balute
pozaren pozez sinets ezinik
burua galduko nuke.

2

Baina lagunak euskarak ez du
horrenbesteko indarrik
egi gordina hau bada ere
inork ez egin negarrik,
biharramunez jarraitzeko
ez da faltako bularrik:
salbatuko da euskara baina
geure lanagaz bakarrik.

3

Hizkuntza mailan dauden jarrerak
ez dira bat be berdinak
batzuk hor dabiltz gogoz egiten
ikasteko a(ha)leginak
ta beste batzuk jakinda ere
geldik dauzkate mingainak:
txoriak na(h)i du itsasoratu
lehorreratu arrainak.

4

Euskarak ez du prestigiorik
eta hor dago iltzea
ez bait da na(h)iiko dekretu bidez
eskoletara heltzea.
Gobernuari dagokio gaur
kanpaña bati heltzea
gura ez badu gure hizkuntza
be(h)inbetirako hiltzea.

5

Ez dut egiten amets handirik
kanpaña hori dela-ta
Estatutua boto-garaian
entzun zen hainbat zarata
BAI esan eta gure hizkuntza
egongo zela salbata,
baina urteak joan neurrian
hitza bihurtu da kaka.

6

EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ-koak:
deia da alperrekoa
euskarak ez du erakarriko
ia inoren botoa,
baina ez etsi zeuon lanean
gaurkoz dea beharrezkoa
Euskal Herrian euskara bait da
hizkuntzetan eskekoa.

MAKILLA HADI FRANBUESAZ!

«Garai batean bai!» eta «Ordukoa balego!» esaka ihardutea lojiko ez dela bazekinat. Farregarria litzatekeela, alegia, munduko garai eta girorik ederrenak gure begi bixtan gertatu direla, oraindik hogeita hamar urtez behetik gabiltzanean, pentsatzea.

Baina kontrakoa ere inork frogatu al du? Neri behintzat mundua urtetik urtera gauza guztietan aurreraka doala uste izatea arriskugarri iruditzen zaidan. Mugitzen dela ukazina dun. Norantz jotzen duen ordea...

Garaia baino lehen zahar maniak hartzeak beldur pittin bat ematen didala aitortzen dinat, bai. Hik esanen didan ez al den beldurtzekoa heure buruan paternalismo kutsuko zenbait jarrerak sortzen ikustea...! Baina diskoteka batera joan eta erritmo absurdo baten danba-danba pean jendea dantzan ikustea, areago, kopa pare bat hartu ostean heu ere ostiarena jotzen erdian habilela, halako kontzientzia txar bat sentitzea normala dun.

Ze, hik ere entzun dun Pino d'Angio edo italiano jetas hori bere «aha-aha-ah» alu horrekin gora eta behera. Egitan, CBSko marketing-buruak Julio Iglesiasek baino irabazi haundia goak jasotzeko meritua badizkin. Horri eta bere ekipoari inbertitzeko behar duten dirua eskuratzen badiete mundu honetako biztanleoi edozer sartzeko gai ditun.

Behar bada pasatu egin naun, bai, CBS eta Emikoei meritu haundiegiak ematean. Irratieta nire kolega maiteteei eskumuinak bialduko zizkienat hauetako egunen batean. «Guk» taldekoak jarzteagatik «tambien es ke sois unos pasaos» esan ez diezaieten goize-ro edozien kitarreorekin esnarazten gaitzelako. Merkatu nazionalera inguratzen ari ditun gainera. «Y viva España» jarri eta inork telefonoz ez deitza lortzen duten egunean animatuko naun agian.

Barka ezan, baina irratikoekin eta diskoteketakoekin hasten naiz-zen baikoitzean mingainak alde egiten zaidan.

Baina eske ez zekinat zer pentsatzen zenuten «el que posee los medios de comunicación posee la ideología de la sociedad y a la sociedad misma» esaten zenutenean. Harrigarria zera izango hunan: jendeak joan eta disjokeiari «aha-aha-aha» puta hori muturraren erdian haustea.

Ez. Lehen behintzat ezker aldeko jendeak gauza hauek argiago genituela hi ere ados egonen haiz. Saiatzen gintunan buru garbiketari oztopoak behinik behin jartzen. Zertarako muntatu geninan bada hainbeste hitzaldi, euskarari buruz, Euskal Herriari buruz, edo klase burrukaz, edo sexoaz. Ezer aurreratu genuen? Telebista gure etsaia dela eta alienatuak daudela eta arazoak ez direla ahaztu behar eten gabe gogora erazten geninan gutxienez.

Zertaz harriturik ez zeukanagu atzo auzo batean Herri Batasuna zer demontre den galdetu badigute. Edo Mecano-ko indezente horiek Anoeta koteraino bete badute. Marketing egiten ari diren jendillaje horri bide guzi-

tak zabalik uzten zizkionagu, horiek zabaltzen duten kiraisari kontra egiteko hitzaldi puta bat ere ez dinagu eragiten, eztabaidak sortzeko aitzaki bat montatzeko ere gauza ez gaitun, eta beste nolabaiteko fruituak espero dizkionagu...

Eta klase burruka eta euskara aipatu ditudanean irrifarre allu hori egin duenari, esaion bere iraultza pertsonalaren zain nagoela oraindik. Begiraion, hi! Joan hunan Parisa, ekarri zizkinan apuntatuta hango komunetan irakurri zituen dozenerdi bat esaldi injenioso Federikorenean errotulatzeko, eta guk lotsatu egin behar asanbladaren bat bere inbentuekin izorratzen zigunean.

Ai, adelantua! Hor zebilen funtzionari humilaren postua noiz eta nola lortuko. Baina orain ere gure aurretik.

Ez naun harritzen gehiegi, ez, Mecano-ren kantak entzunda zenbait feminista sutuk (a ze bronkak, e, oroitzen al haiz?) Egin-eko horrietarako artikulurik bidaltzen ez duenean. Jadanik ez naun sobera moskeatzen herriko mutiko goapoenak festetako tabernako barran erdaraz ligatzen somatzen ditudanean. Ez naun oso haserre jartzen mundua nola konpondu hiru arratsaldetan esplikatu zigun hire lagun hori (hura lotsa gurea, etxerakoan, ideologia burges-ixiki batez kutsatuak geundela konturatu ginenean!) joan den neguan belarritaraino fucsia kolorez ikustean. Fucsia en tus labios, fucsia en tus manos, margaret astor. Lehen esan dinadan laster-funtzionari horrekin ezkontzekoa dun.

A badakin, ez?, aurtengo neguan mundu guztia franbuesaz. Margaret astorren anuntzioan ikusi dinat. Jode, hi, adarra jotzeko hunan. Bale, hi, ez hadi hola jarri. Bueno. Bihar zortziretan, ala? Betiko lekuan, bai.

AGIÑA

138
OFICINAS
500.000
CLIENTES
75.000
MILLONES

DE AHORRO, EN SOLAMENTE

21 años

Eskeerrikasko!

CAJA LABORAL POPULAR

LAN KIDE AVRREZKIA

Euskadiko Kutxa

30 segunduren buruan zeure eragiketak eginik daude.

"Tarjeta 24 CAP" txartelaz
gure Kutxazain Automatikoak
erabiliaz dirua atera, dirua sar,
talo edo txeke, zure
kontuaren laburpena
eska, talonari berri
bat eska eta hori
dena
herrenkan
jarrita itxoin
beharrik gabe,

denbora asko aurreztuz.
30 segunduz behetik, eta batere
konplikaziorik gabe, Gure
Kutxazain Automatikoak
egunaren 24 ordutan
zerbitzeko

baitauzkazu, nola
funtzionatzen
duen pausoz
pauso azaltzen
dizute.

Kutxazain Automatikoa

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL DE GUIPUZCOA
GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA